

Sociionomen

EN TIDNING FRÅN AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

TENDENS: VEM KAN LEVA PÅ FÖRSÖRJNINGSTÖD?

#1
2025

TEMA

Hot och infiltration ökar när kriminella vill styra besluten

VERKTYG

Uppsala startar verksamhet för unga avhoppare

←
"Se till att barnen rör på sig, sover ordentligt, klarar skolan, har kompisar och äter. Hur det går till skiter jag i. Det är helt teknikneutralt,"

FRI SKÄRMTID?

Riktlinjer om barns skärmtid är fel väg att gå, menar kuratorn **Henrik Pallin** som hellre vill se en satsning på BUP och barns fritidsaktiviteter.

"Men rekommendationer kostar ju inget."

Skyddade boenden & stödboenden

Vi erbjuder placering i skyddade boenden och stödboenden för familjer och ungdomar från 18 år.

För placeringsförfrågningar, ring oss på 070 108 15 15.

Hos oss får du alltid en trygg placering!

Hemstaden

Trygghet & omtanke för hela familjen

Hur mycket måste en socialarbetare tåla?

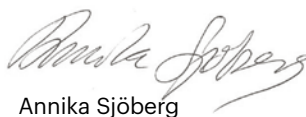
I den bästa av världar skulle hot och otillåten påverkan aldrig löna sig. Tyvärr så lever vi inte i en sådan värld. Vi ser allt fler exempel på infiltration, hot och påverkan inom all offentlig verksamhet. Göteborgs stads medarbetarundersökning från 2023 ger en fingervisning om hur det kan se ut. Resultatet visar att 2 300 av kommunens anställda utsatts och av dem hade var fjärde ändrat sitt beslut. Det innebär att i nästan 600 fall hade hot och påverkan lönat sig, bara i Göteborg.

FÖR SOCIONOMER, som möter personer i utsatta livssituationer, med psykisk ohälsa och missbruk, är skällsord, hot och i viss mån även våld en del av vardagen. En färsk undersökning från Akademikerförbundet SSR visar att fyra av tio socialsekreterare utsatts för hot och/eller våld de senaste två åren, och minst två procent har fått falska orosanmälningar emot sig som hämnd för beslut de fattat. De som hotar ger sig inte bara på den enskilda tjänstemannen och hela hans familj.

EN AV DEM som drabbats är Çimen Mam Hosseini. Efter att en psykiskt instabil klient fått avslag på sin ansökan

om ekonomiskt bistånd fick hon mitt i natten ett meddelande till sin privata messenger: "I morgon är jag i ditt område och ska hämta mina pengar".

HOT MÅSTE ALLTID tas på allvar och med tanke på vilket våldskapital en del klienter har är det ännu viktigare att det finns ett rigoröst system för hur socialarbetare, och deras familjer, ska skyddas. Är det till exempel nödvändigt att utredande socialsekreterare skriver under med sitt namn. Kanske inte, men vad händer då med rättssäkerheten? Att medborgare kan följa beslutsprocessen är en viktig del i vår demokrati, men vad kan en socialarbetare förväntas tåla?

Annika Sjöberg
Chefredaktör

Socionomen

Socionomen är Sveriges ledande oberoende tidskrift för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Fredrik Rubin
Tim Andersson
Viktoria Myrén
Fredrik Söderlund
Annika Sjöberg

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG
Ylva Sundgren

PRODUKTION
A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Marie-Louise Ganebrant
marielouise@adsales.se
072 - 322 54 11
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

06 I KORTHET

Aktuellt: Nordmaling tar över grannkommunen Bjurholms socialtjänst.

12 URHOLKAT STÖD

Tendens: Försörjningsstödet ligger på samma nivå som för 27 år sedan. Dessutom blir många utan stöd.

14 OTILLÅTEN PÅVERKAN

Tema: Hot, våld och trakasserier. Och ibland rena spionmetoder. Otillåten påverkan är ett växande problem.

28 HENRIK PALLIN

Mötet: Föräldrar måste engagera sig i barnens skärmtid menar kuratorn Henrik Pallin.

Henrik Pallin är kurator och har skrivit en bok om barns användning av skärmar.

Viljan att ge stöd utan pekpinnar fick Linda Leman att starta ett Instagramkonto.

FOTO: EMIL MALMBORG

36 UNGA AVHOPPARE

Verktyg: Så funkar Uppsala kommuns avhopparverksamhet för barn och unga under 18 år.

40 FULLT FOKUS PÅ BARN

Bildreportage: Linda Leman, bakom Instagramkontot @socionomensvardag, har två biologiska barn, är familjehem och jobbar på familjecentral.

49 DÄRFÖR VILL ÄLDRE TILL SÄRSKILT BOENDE

Forskning: Brister i hemtjänsten och det sociala sammanhanget lockar äldre till särskilt boende.

DESSUTOM I SOCIONOMEN

54 DEBATT, 56 SETT, LÄST, HÖRT, 58 KRÖNIKA

Aktuellt

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FOTO: GETTY IMAGES

Regeringen vill ändra lagen om umgängesrätten

UMGÄNGE. I början av januari 2023 mördades 8-årige Tintin under ett två timmar långt umgänge med sin pappa. Umgänget hade beviljats av domstol, trots att mamman vädjat om att inte låta pappan träffa sonen oövervakad. Pappan hade tidigare utsatt familjen för våld vilket lett till både rädsla och oro hos Tintin.

Senare samma år bildades den ideella föreningen Lex Tintin som sedan dess verkat för omfattande lagändringar som ska förhindra att barn utsätts för våld.

Nu har regeringen beslutat om en proposition med förslag som ska stärka barnskyddet, bland annat genom en förändring i föräldrabalken.

– Föräldrars önskan om umgänge får aldrig gå före risken för att ett barn

Gunnar Strömmer

FOTO: FREDRIK WENNERLUND

far illa. Vi lägger nu fram förslag som betonar att risken för att barnet far illa alltid måste sättas främst i frågor om vårdnad, boende och umgänge, och att det är barnets, inte föräldrarnas, intresse av umgänge som är avgörande, säger justitieminister Gunnar Strömmer (M) i ett pressmeddelande.

Regeringen föreslår också att domstolar i särskilt svårbedömda fall ska vara skyldiga att inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog vid bedömningen om ett barn riskerar att fara illa.

– De här förslagen skapar förutsättningar för att barnets bästa alltid ska få fullt genomslag, säger Gunnar Strömmer.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Larm om stora brister inom familjehemsvården

BARN OCH UNGA. Det finns inte tillräckligt många familjehem av god kvalitet som kan säkerställa långvariga placeringar, och där familjehemmens kompetens matchar barnets behov. Det visar en ny rapport från Bris.

– Det är barn som kan ha varit med om svåra saker innan de placerades och som när de placerats i ett familjehem måste hitta tryggheten i en ny familj. Det kan vara många svåra och komplexa tankar och känslor som barn behöver få hjälp att hantera, säger Magnus Jägerskog, generalsekreterare på Bris.

Rapporten, som heter "År det här hemma nu?", består av berättelser från barn, aktuell forskning samt en redogörelse kring det nuvarande kunskapsläget. Barnen har bland annat berättat att det kan kännas lönlöst att lära känna nya kompisar eller anstränga sig i skolan, eller att bristen på information om beslut som rör dem själva gör det svårt att förstå sin egen historia.

– De senaste åren har flera utredningar tillsatts om den sociala barn- och ungdomsvården. Samtidigt ser vi på Bris att det är hög tid att börja förverkliga förslagen som redan framkommit och säkerställa att socialtjänsten får tillräckliga resurser och goda förutsättningar att genomföra sitt arbete, säger Magnus Jägerskog.

Magnus Jägerskog

FOTO: BRIS

FLER NYHETER FÖLJ FLÖDET
PÅ SOCIONOMEN.SE

”Socialtjänsten är en röd tråd i böckerna”

Hans debutbok Bror fick stor medial uppmärksamhet och flera fina prisnomineringar. Nu är Alex Khourie aktuell med uppföljaren Lillebror, som fokuserar på de anhöriga som hamnar i korskelden mellan gängen.

Alex Khourie, som egentligen heter något annat, är socionom till vardags och arbetar med ungdomar i kriminalitet. 2023 debuterade han med skönlitterära boken Bror, starkt inspirerad av verkligheten och de många ungdomar han mött i sin yrkesroll.

Boken, som följer fjortonårige Husseins väg in i gängkriminalitet, nominerades till flera fina priser; Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris, Slangbellan och Adlibrispriset. Nu kommer uppföljaren, Lillebror.

– Bror var en ganska typisk fallstudie av en ung pojkes ingång i kriminalitet. Lillebror handlar mer om

människorna runt omkring och hur de drabbas, säger Alex Khourie.

– Om det inträffar en tragedi på en ort så är det inte bara offret och dess anhöriga som drabbas. Det kan också vara stora vänskapskluster som tvingas hantera det som hänt.

Det faktum att du är socionom i grunden, hur har det påverkat ditt skrivande?

– I båda mina böcker är socialtjänsten väldigt närvarande; det skrivs orosanmälningar, det finns ett uppsökande socialt arbete, man går på möten och sätter i gång utredningar. Socialtjänsten löper som en röd tråd i böckerna

och fyller på många sätt den funktion som polisen har i andra böcker.

Böckerna präglas också i hög grad av relationerna han fått med ungdomarna han mött i yrkesrollen.

– Jag upplever att många försöker beskriva de här ungdomarna utifrån, men jag skulle vilja hävda att jag faktiskt har ett inifrånperspektiv i mitt skrivande. Det här är personer som jag har träffat och känner.

Att skriva under pseudonym är därmed en nödvändighet, förklarar han. Det handlar dels om att ungdomarna han möter inte ska läsa in sig själva i böckerna, vilket kan leda till farliga situationer, dels att han inte vill att ungdomarna ska tro att han samlar romanstoff under samtal.

Vilka tycker du ska läsa Lillebror?

– Det klyschiga svaret är ju alla. Jag vill knappt ens säga politiker för det känns som att det finns en intellektuell dövhet i det styrande skiktet just nu. Det spelar ingen roll om man kommer med evidensbaserade studier och visar att så här ser det ut.

– Ska jag säga någon grupp som jag vill ska läsa boken så är det alla ungar som befinner sig i utsatthet. Boken handlar också om människor som gått igenom det här livet och kommit ut på andra sidan. På det sättet är det här en mer hoppgivande bok än Bror.

Tommy Johansson

”I många böcker om gängkriminalitet så missar man hur ungdomarnas hem- och levnadsförhållanden ser ut.”

→ Alex Khourie

FÖDD: 1972.

GÖR: Författare och socionom. Skriver under pseudonym.

BAKGRUND: Debuterade 2023 med boken Bror.

AKTUELL MED: Sin andra bok Lillebror. Snart kommer även en tredje bok, om de som tvångsrekryteras in i gängkriminalitet.

Våldsförbyggande projekt för hbtq-personer lyfts

VÅLD I NÄRA RELATION. Som en del i projektet "Prata om Det" har RFSL Stockholm tagit fram ett nytt våldspreventivt program för att minska sexuellt våld bland hbtqi-personer. Enligt RFSL är det en av de första våldsförbyggande satsningarna som specifikt riktats till hbtqi-personer i Sverige.

Programmet, som utvecklats av sexologen och socionomen Suzann Larsdotter, bygger bland annat på att öka kunskapen om vad som utgör våld. Man arbetar också med gränssättningsförmåga och kommunikation.

Nu har programmet utvärderats av forskare vid Linköpings och Örebro

Suzann Larsdotter

FOTO: RFSL

universitet, som intervjuat deltagare som gått programmet.

– Resultaten från vår utvärdering visar tydligt att majoriteten av deltagarna har upplevt positiva förändringar när det kommer till den egna känslan av värdighet, säger Anna

Malmquist, universitetslektor vid institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet.

– I de kvalitativa intervjuerna fanns det deltagare som bland annat uttryckte att de fick upp ögonen för sin egen utsatthet och att de fick möjlighet att sätta ord på situationer som de upplevt.

” Nya socialtjänstlagen duckar för frågan om fattigdom som grund för en rad av de sociala problemen. ”

Journalisten och författaren Anna Fredriksson, som också är utbildad socionom, i en krönika i Alltinget.

16

Så många HVB-verksamheter har IVO, fram tills mitten av december, stängt ner under 2024. Utöver det har myndigheten också stängt ner tre stödboenden och tre verksamheter som ger konsulentstöd.

Nytt verktyg ska underlätta arbetet mot hedersvåld

HEDER. För att hjälpa socialsekreterare i deras arbete med barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck har Socialstyrelsen tagit fram ett nytt bedömningsstöd. Tanken är att stödet, som fått namnet Heva, ska erbjuda konkreta verktyg för att upptäcka och bedöma barns utsatthet i den aktuella hederskontexten.

Mer specifikt utgörs Heva av en manual och ett frågeformulär, som socialsekreterare ska kunna lita sig emot under utredningsarbetet. Målgruppen är barn mellan 12 och 17 år.

Stödet har testats med gott resultat inom utvalda socialtjänster under 2022 och 2023 och kommer att göras tillgängligt till socialtjänsten i stort våren 2025.

”Vi vet att det kan finnas ett mörkertal”

För femte året i rad larmar IVO om långa väntetider på stödinsatser för barn. Enligt Daniel Lilja, avdelningschef på IVO, är det vissa kommuner som sticker ut och att det finns ett mörkertal.

TEXT TOMMY JOHANSSON

TRE MÅNADER eller längre.

Så länge får tusentals barn i Sverige vänta på att kommunernas socialtjänster ska verkställa beviljade stödinsatser. Det visar en ny rapport från IVO som presenterades i december.

Under 2024 tog myndigheten emot 3 523 rapporter om barn som fått vänta i

över tre månader – en nivå som i princip varit konstant de senaste fem åren.

– Det är det som är lite oroande, att det inte blir bättre, säger avdelningschef Daniel Lilja.

Siffrorna inkluderar både insatser enligt SoL (2 163) och insatser enligt LSS (1 360).

Finns det några grupper som fått vänta särskilt länge på stöd?

– Inom LSS kan man nämna insatser som avlösarverksamhet i hemmet, och när det kommer till SoL har det varit svårt att utse kontaktfamiljer, säger Daniel Lilja.

Orsakerna till de långa väntetiderna, som kommunerna själva nämner, är främst svårigheter att rekrytera och

behålla personal, arbetsmiljörelaterade frågor och ledarskap.

– I andra hand så handlar det om köerna till vissa insatser. Där kan man nämna boenden som exempel, som ju har en längre planeringshorisont. Där krävs det att man ligger långt fram i samhällsplaneringen och bygger i tid, säger Daniel Lilja.

Förutom det uppenbara i att barn får befinna sig länge i dysfunktionella situationer så finns det ytterligare en risk att ta hänsyn till, förklarar Daniel Lilja.

– Det kan ju vara att när stödet väl verkställs så kan det vara för sent. Insatsen kanske inte längre är aktuell, behovet kan vara ett annat.

Finns det kommuner som sticker ut?

– Det finns en tydlig koppling till kommunens storlek såklart. Samtidigt är det svårt att tolka siffrorna eftersom vi vet att det finns ett mörkertal.

Rapporten bygger på en sammanställning av hur

många beslut om stödinsatser som kommunerna inte har verkställt inom tre månader under 2024. Där framgår att kommunens storlek har betydelse; små kommuner landar i regel på lägre antal beslut som inte verkställts i tid, medelstora och stora kommuner landar på högre.

I STOCKHOLM, Göteborg och Malmö ligger antalet beviljade stödinsatser som inte verkställts i ett spann mellan cirka 80–120 ärenden, i småkommuner som Nykvarn, Lessebo och Hagfors ligger siffrorna på 1–5. Några kommuner sticker dock ut. I Norrköping har till exempel 246 barn fått vänta längre än tre månader, i Östersund var det

170 och i Skellefteå 68, för att nämna några.

Hanna Jonsson, enhetschef på socialkontoret i Norrköping, förklarar att det inte finns några enkla svar på hur man kortar ner väntetiderna, men att det är kopplat till de utmaningar som flera kommuner har tagit upp i IVO:s rapport.

– Vi gör allt vi kan med de resurser vi har och kämpar med de utmaningar som de flesta andra kommuner kämpar

”Det kan ju vara att när stödet väl verkställs så kan det vara för sent. Insatsen kanske itne längre är aktuell.”

par med, säger hon, och understryker att hon bara kan uttala sig om de stödinsatser som hon själv arbetar med och att hon inte kan tala för övriga på socialkontoret.

Daniel Lilja betonar också att kommunernas siffror ska tolkas med försiktighet.

– En kommun som på pappret har låga siffror kan ändå ha flera ärenden som inte har rapporterats in. Men vi har identifierat ett antal kommuner som vi kommer titta vidare på under 2025, säger han.

Vilka kommuner handlar det om?

– Det uttalar vi oss inte om i nuläget. Vi återkommer om det när vi är färdiga med våra analyser.

Det kan också vara så att man i vissa kommuner är bättre på att rapportera in ärenden, och sämre i andra kommuner. ◀

Daniel Lilja

FOTO: MAGNUS FRÖDERBERG/
IVO

Nordmaling tar över Bjurholms socialtjänst

Problemen att rekrytera får de två glesbygdskommunerna att inleda ett unikt samarbete. Från årsskiftet tar grannkommunen Nordmaling över ansvaret för socialtjänsten i Bjurholm.

TEXT ANNIKA SJÖBERG

BJURHOLM I Ångermanland är med sina ungefär 2 300 invånare en av Sveriges minsta kommuner. Kommunchefen Jimmy Johansson jämför det med ett större villakvarter i Stockholm. När socialchefen nyligen slutade insåg kommunledningen snabbt hur svårt det skulle bli att hitta en ersättare.

Konkurrensen med större städer är stor, inte minst lönemässigt. Dessutom måste man i en så liten kommun ha en väldigt bred kompetens och kunna lite om allt.

– Vi behövde tänka om. Jag har länge varit inne på att vi små kommuner måste samverka mer om vi ska kunna upprätthålla en rättssäker hantering av de samhällstjänster vi ska tillhandahålla, säger Jimmy Johansson.

Det blev starten på en dialog med grannkommunen Nordmaling, med cirka 7 000 invånare, som till slut ledde fram till beslutet att låta Nordmaling ta över Bjurholms socialtjänst.

– Vi har ungefär samma geografiska

förutsättningar och insåg att om vi bildar en större enhet så kan vi skapa helt andra möjligheter för våra socialarbetare. Vi kan konkurrera bättre lönemässigt, skapa nya karriärvägar och jobba med ett mer nära ledarskap, säger Andreas Witt, socialchef i Nordmaling.

Sammanläggningen har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete där både möjligheter och risker analyserats. Bland fördelarna fanns, förutom nya karriärvägar, även ett större utrymme att arbeta med arbetsmiljön.

– I Nordmaling har vi haft hög personalomsättning och det verkar ha berott mer på arbetsmiljön än på det som hamnat i medarbetarnas plånbok. Nu kommer vi kunna anställa en kvalitetsutvecklare och lägga mer tid på ledarskapet, säger Andreas Witt.

DÄREMOT VAR DET Inte självklart att sammanslagningen skulle vara juridiskt möjlig då varje kommun är ytterst ansvarig för att upprätthålla en viss service gentemot kommuninvånarna. Går det ansvaret verkligen att leja bort till grannen?

– Det var inte självklart eftersom vi lämnat ifrån oss hela myndighetsutövningen. Men eftersom vi har kvar huvudmannaskapet i Bjurholm, hos vår socialnämnd, så fungerar det. Vi behövde bara se över vår delegationsordning, säger Jimmy Johansson.

Visst har man också sett risker, men Andreas Witt menar att riskerna blivit större om sammanslagningen inte

hade genomförts.

– Vi skulle aldrig klara omställningen till nya socialtjänstlagen om vi inte gör det här. Vi behöver bli större för att kunna ha den närhet som krävs. Nu blir det också mer rättssäkert då medarbetare kan jobba med de ärenden där de har bäst kompetens, säger han.

Personalen har också varit positiv. De som tidigare varit anställda i Bjurholm har även i fortsättningen sin fysiska arbetsplats

Jimmy Johansson
FOTO: BJURHOLMS KOMMUN

Andreas Witt
FOTO: NORDMALINGS KOMMUN

”Vi har ungefär samma geografiska förutsättningar och insåg att om vi bildar en större enhet så kan vi skapa helt andra möjligheter för våra socialarbetare.”

där, även om de ibland kommer behöva åka de cirka fem mil till Nordmaling.

För kommuninvånarna blir skillnaden heller inte särskilt stor. De kommer fortfarande att kunna besöka socialtjänsten på kontoret i Bjurholm, även om vissa ärenden sköts av handläggare baserade i Nordmaling.

– Funkar det här så tror jag vi kommer kunna vara ett gott exempel som fler småkommuner kan titta på, och följa. Och då tänker jag inte bara på den verksamhet som finns inom socialtjänsten, säger Jimmy Johansson. ◀

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

ANNONS

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har över 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka **Lediga platser** på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:
✉ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 6700

mogard.se

MO GÅRD

Många blir utan pengar – trots att de har rätt till stöd

Allt fler människor lever i dag i ekonomisk utsatthet. Samtidigt ligger utbetalningarna av försörjningsstödet på en lägstanivå, och många får inte stöd trots att de har rätt till det. Hur går det ihop?

TEXT TOMMY JOHANSSON FOTO GETTY IMAGES

DET VAR EN OROVÄCKANDE bild som framträdde när Sveriges stadsmissioner i oktober presenterade Fattigdomsrapporten för 2024. Under 2022 var det bara 2,5 procent av Sveriges befolkning som tog emot försörjningsstöd någon gång under året, vilket är den lägsta siffran som noterats sedan Socialstyrelsen började föra statistik över bidraget 1990. Samtidigt visar Fattigdomsrapporten att antalet icke-mottagare, det vill säga personer som har rätt till stöd men som ändå inte får det, har ökat med 18 procent hos Sveriges stadsmissioner.

Det är en märklig utveckling, konstaterar man i rapporten, att utbetalningarna av försörjningsstöd ligger på en lägstanivå just nu.

– Sverige befinner sig i en lågkonjunktur och skuldsättningarna är rekordhög, säger Jonas Wahlstrand, generalsekreterare på Sveriges stadsmissioner.

DET MAN VET, bland annat genom studier från Stockholms universitet, är att det spelar roll vem man är och var man bor. Storleken på beviljade belopp varierar mellan kommuner och handläggare. Forskning visar också att stereotypa föreställningar påverkar socialtjänstens bedömningar. Exempelvis tenderar klienter med

arabisk klingande namn att missgynnas i behovsprövningar.

Samtidigt ger det inte svar på frågan om varför andelen mottagare av försörjningsstöd rasat så markant de senaste åren. Här behövs det mer kunskap, förklarar Jonas Wahlstrand.

– Det verkar inte handla om strängare regler eller policyförändringar utan tycks snarare handla om att det är väldigt svårt att få kontakt med myndigheterna. Att tillgängligheten har blivit sämre

och att informationen brister.

Frågan har blivit föremål för forskning, bland annat av Klara Hussenius, fil. dr och forskare vid Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet. Hon arbetar just nu med ett Forte-finansierat forskningsprojekt som ska titta närmare på det sjunkande mottagandet av ekonomiskt bistånd under början av 2020-talet.

– Min hypotes är att det beror på en kombination av faktorer. Dels att det finns aspekter som kan ha gjort att behovet har minskat på befolkningsnivå, dels att förutsättningarna för att ansöka om, och bevilja, försörjningsstöd kan ha förändrats, säger hon.

– När det gäller behovet vet vi att många av dem som kom till Sverige

2015 har börjat etablera sig på arbetsmarknaden. Försörjningsstödet har minskat särskilt mycket bland utrikesfödda, ensamstående män.

Samtidigt är det inte säkert att det är hela förklaringen, understryker hon.

– Vi vet att socialtjänstens bedömningar blivit mer restriktiva över tid,

”Det tycks snarare handla om att det är väldigt svårt att få kontakt med myndigheterna.”

och det finns indikationer på att det i många kommuner har blivit svårare att ansöka om försörjningsstöd.

Klara Hussenius nämner också betydelsen av den så kallade riksnormen som ligger till grund för försörjningsstödet nivå. Riksnormen räknas upp varje år och är vägledande för socialtjänstens tolkningar av vad som utgör skäligena behov.

– När riksnormen blev obligatorisk för kommunerna att förhålla sig till 1998 så var tanken att den skulle följa den allmänna standardutvecklingen, och att man skulle utgå från Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar när den räknas upp, säger hon.

Jonas Wahlstrand
FOTO: STADSMISSIONEN

Klara Hussenius
FOTO: SÖREN ANDERSSON

Försörjningsstöd och skälig levnadsnivå

- Försörjningsstödet ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon.
- Skälig levnadsnivå är inte fastställd till ett visst belopp, behovsprövningen är individuell och tar hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet.
- Hur kommunerna organiserar sin verksamhet kring ekonomiskt bistånd varierar men ska drivas i enlighet med socialtjänstlagen.

Källa: Socialstyrelsen och SKR

Så har det inte sett ut. Eftersom processen kring uppräknings är relativt löst reglerad i lagstiftningen har regeringar under lång tid tenderat att i stället följa inflationen. Mellan 1998 och 2022 har riksnormen för försörjningsstödet höjts med några få procent, vilket innebär att standarden för dem som får försörjningsstöd i dag är marginellt högre än den var 1998.

Som jämförelse har den disponibla medianinkomsten i Sverige ökat med över 60 procent under samma period. Den generella levnadsstandard ser också annorlunda ut i dagens samhälle jämfört med 1998.

– Då var det till exempel inte standard att behöva en smartphone för att kunna delta i samhället, säger Klara Hussenius.

Vän av ordning hävdar kanske att riksnormen faktiskt har höjts markant de senaste åren. Det stämmer också.

”Vi har väldigt många människor som inte får sina rättigheter tillgodosedda och då har vi ett strukturellt problem.”

Mellan åren 2022 och 2024 höjdes riksnormen för försörjningsstöd med 17,3 procent, just för att möta den skenande inflationen. Men eftersom höjningen bara skett en gång per år, medan priserna i butikerna ökat flera gånger, så har det inte varit tillräckligt. Faktum är att försörjningsstödet räckte till mindre i butikerna under 2023 och 2024 än innan inflationsåren, vilket Fattigdomsrapporten visar.

JONAS WIHSTRAND ÄR också kritisk till hur kommunerna förhåller sig till riksnormen i allmänhet.

– De använder den inte som en norm, utan som ett tak. På det sättet har försörjningsstödet urholkats dramatiskt de senaste två åren, säger han.

Bland de förslag som Sveriges stadsmissioner nu riktar till regeringen nämner man bland annat att det behöver införas ett myndighetsansvar för att se över felaktiga icke-utbetalningar.

– Det finns ju en myndighet som ser över utbetalningar, Utbetalningsmyndigheten. De behöver också genomföra utredningar så att det inte blir fel åt andra hållet, det vill säga säkerställa att utbetalningar inte uteblir till personer som har rätt till stöd, säger Jonas Wihstrand, och fortsätter.

– Det verkar ju som att vi har väldigt många människor som inte får sina rättigheter tillgodosedda och då har vi ett strukturellt problem. ◀

OTILLÅTEN PÅVERKAN

VEM KAN STÅ EMOT?

Hot, trakasserier, infiltration. Metoderna för att komma åt känslig information, pengar eller påverka viktiga beslut varierar. Otillåten påverkan är ett växande problem, och samhällets institutioner behöver stärka sin beredskap.

TEXT FREDRIK RUBIN ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

TEMAINNEHÅLL OTILLÅTEN PÅVERKAN

UTSATT ROLL

Enskilda socialarbetare riskerar att drabbas hårt av hot och hat. **16**

SÅ SKA SKYDDET FUNGERA

”Man ska inte sätta sig i en situation där man tvingas begå lagbrott” **19**

ÇIMEN HOTADES I HEMMET

Missnöjd klient skickade hotfullt meddelande och poserade med en elektrisk trädgårdssåg. **20**

KRIMINELL INFILTRATION

Helsingborg anställde tidigare ledare för mc-gäng, trots säkerhetsrutiner. **25**

PANELEN

Hur motverkar ni otillåten påverkan? **26**

Klienter, grovt kriminella, politiker och kollegor. Men också främmande makt och extremistgrupper. Det finns många som kan vinna på att utsätta, eller möjliggöra otillåten påverkan riktad mot kommuner och myndigheter. Målet och metoderna varierar, men den dystra sanningen är att det sker varje dag.

Inom socialtjänsten är det absolut vanligaste scenariot en klient i en utsatt livssituation som med hot eller trakasserier vill förmå socialsekreteraren att fatta ett visst beslut. Det kan handla om att inte tvångsomhänderta deras barn, eller att betala ut ekonomiskt bistånd även om rätt kriterier inte är uppfyllda. Ibland behöver hoten inte ens yttras.

– Om klienten du möter har kopplingar till gängkriminalitet så behöver den inte säga så mycket. Bara vetskapen om detta kan göra en mer försiktig och påverka hur man agerar. Vi gör allt för att det inte ska vara så, men det är svårgripbart när påverkan är så vag, säger Sara Kleijnsen Åhlander, avdelningschef för individ och familj i Malmö stad.

SARA KLEIJSEN ÅHLANDER menar att samhällsutvecklingen skapar en rädsla hos socialsekreterare. Att upprepade gånger ta del av nyheter om myndighetspersoner som utsätts och om grovt kriminella som dödar varandras anhöriga skrämmer.

– Det är ett helt annat läge i dag än för sju år sedan. Så som samhället ser ut i dag tycker jag att det är helt vansinnigt att våra socialsekreterare ska stå med namn på alla handlingar. Även om klienterna vet vem de möter så hade det ändå räckt med ett fiktivt namn eller tjänstenummer så att vi internt kan följa och granska ärendet, säger Sara Kleijnsen Åhlander.

EXAKT HUR OMFATTANDE problemet är går inte att veta men bara i Göteborgs stad uppgav 2 300 anställda i förra årets medarbetarundersökning att de utsatts för otillåten påverkan. Av dem hade 25 procent förändrat ett beslut av rädsla för repressalier. En färsk undersökning från Novus, på uppdrag av Akademikerförbundet SSR, visar också att 4 av 10 socialsekreterare utsatts för hot eller våld under de senaste två åren. Samtidigt

upplever 3 av 10 inte att de har ett så pass öppet klimat på arbetsplatsen att de utan problem kan diskutera hot, våld och otillåten påverkan.

CHRISTINA KIERNAN, samordnare mot välfärdsbrottslighet, otillåten påverkan och våldsbejakande extremism vid Sveriges kommuner och regioner, SKR, konstaterar att det är problematiskt att alla aktiviteter som kan räknas som otillåten påverkan inte är olagliga.

– Hot och våld är brottsligt men inte trakasserier såsom grova förolämpningar, hot om att skada sig själv eller att filma socialsekreterare, säger hon.

SKR vill öka skyddet av socialsekreterare och har lagt ett förslag till regeringen om att göra arbetsgivaren till målsägande när medarbetare utsätts för brott på grund av sin tjänsteutövning. Då skulle det bli arbetsgivaren som deltar i en eventuell rättegång.

– Vi förstår att det är ett stort avsteg mot vår rättsprocess och hur det fungerar i dag, men vi tycker att det är värt det. Vi vill att man ska kunna arbeta med de här frågorna och kunna fatta beslut i enlighet med sitt uppdrag utan att vara rädd. I dag kan vi inte skydda medarbetare fullt ut, säger Christina Kiernan och fortsätter;

– Vi föreslår också att man ska kunna sekretessbelägga delar av utredningar. Kanske kan man genom dessa förändringar undvika att en enskild medarbetare blir en del i rättsprocessen eller ens behöver nämnas vid namn.

Frågan om var gränsen går för hur anonyma socialsekreterare kan, och bör vara, är omtvistad. Även Akademikerförbundet SSR vill att arbetsgivaren ska kunna driva juridiska processer gentemot mot den som använder sig av otillåten påverkan, däremot vill man inte anonymisera beslutsfattande.

– Vi är ytterst tveksamma till att anonymisera beslutsfattande, även för våra medlemmar som är utsatta, eftersom vi värnar rättssäkerheten, offentligheten och insynen. Det är grunden till tilliten för våra professioner, säger Monica Engström, socialrättsjurist på SSR och fortsätter;

– Får jag inte veta vem som tagit beslut om att tvångsomhänderta mina barn så minskar tilltron till socialtjänsten och hela samhället. Det kommer att kosta mer än det smakar och det kommer ytterligare öka de konspirationsteorier och desinformationskampanjer som vi har i dag.

Den mest omfattande desinformations- och

Sara Kleijnsen
Åhlander
FOTO: PRIVAT

Christina Kiernan
FOTO: SKR

- ▶ påverkanskampanjen som riktats mot svensk socialtjänst är den LVU-kampanj som hade sin upptakt under 2021, och som pågår än. Såväl utländska som inhemska aktörer har deltagit och skapat ett hårt tryck på enskilda socialsekreterare.

Sara Kleijnsen Åhlander berättar att även om det inte är lika medialt i dag så händer det fortfarande att socialsekreterare filmas och läggs ut på Tiktok och Youtube.

– Den enskilda klienten som filmar tänker kanske inte där och då att den ska påverka bilden av Sverige, utan snarare på att förmå medarbetare att ta ett beslut som gynnar den. Eller göra livet surt för den som tagit ett negativt beslut, säger hon.

Johanna Skinnari
FOTO: BRÅ

” Det finns aktörer som absolut arbetar som främmande makt. ”

NÄR KLIENTER BLIR hotfulla och försöker påverka beslut behöver socialsekreterare ha sina chefer och ytterst politiker bakom sig. Men på senare tid har flera uppmärksammade händelser visat på hur politiker och chefer själva gett sig in i enskilda ärenden för att förmå socialnämnden eller socialsekreterare att ändra beslut och bedömningar. Ofta är det svårt att slå fast om handlingen är sprungen ur personligt engagemang eller upplevt tryck utifrån, mutor eller hot.

Det går heller inte att alltid lita på de närmaste kollegorna då flera av landets socialtjänster infiltrerats av så kallade ”möjliggörare”, det vill säga personer som infiltrerat arbetsplatsen eller som rekryterats för att läcka känsliga uppgifter eller fatta gynnsamma beslut inifrån. Detta har Brottsförebyggande rådet, Brå, tittat närmare på i rapporten Möjliggörare för kriminella nätverk som publicerades under 2024. Johanna Skinnari, utredare och biträdande enhetschef på Brå, berättar att det fanns exempel där man var duperad att gå klienters ärenden, eller där anställda verkar för en kriminell person och är medvetna om det.

– Som arbetsgivare vet man inte alltid varför de agerat på ett visst sätt, även om man hittat vissa personkopplingar. I vissa fall fanns tecken på att medarbetare ”placerats”, till exempel om personen hade tidigare kriminella kopplingar eller släktskap, säger hon.

Vägen till att bli en möjliggörare kan variera. Det kan handla om hot och mutor, eller om en kärleks- eller vänskapsrelation med en grovt kriminell där förtroende byggs över tid. Det kan också röra sig om medarbetare med ett eget missbruk, vilket är tacksamt att dra nytta av för den som vill sätta press på någon.

– Ofta är det svårt att komma i kontakt med personer utanför sitt normala umgänge, även för kriminella. Därför är missbruk ett bra sätt att få kontakt med främlingar, säger Johanna Skinnari.

När jag läser er rapport slås jag av att tillvägagångssättet påminner om hur spioner rekryteras.

– Det finns många paralleller. Det finns aktörer som absolut arbetar som främmande makt. De har en plan och det finns, för att använda Säpos begrepp, en ”avsikt och förmåga”. De har kanske inte från början bestämt vilken person de ska påverka, utan målsöker vem som är mottaglig, säger Johanna Skinnari och fortsätter;

– De här personerna är ofta duktiga på att bygga lojaliteter eller hitta grund för utpressning. Det är en viktig egenskap i den kriminella miljön och något vissa övar på varje dag och lägger ganska mycket resurser på. ◀

EXPERTEN

Så ska medarbetarna skyddas

Det finns mycket stöd att få för den enskilde som utsätts för otillåten påverkan. Akademikerförbundet SSR:s chefsjurist Mikael Smeds reder ut arbetsgivarens skyldigheter. TEXT FREDRIK RUBIN

Vilka krav på stöd kan man ställa på sin arbetsgivare?

– Som arbetsgivare är man skyldig att så långt det är möjligt erbjuda stöd till den anställda, det vill säga det som följer med arbetsmiljölagstiftningen. Det kan handla om väktarstöd, att man ser över det fysiska skyddet på arbetsplatsen, rehabiliteringsstöd, sekretessbelagda personuppgifter och den typen av åtgärder, säger Mikael Smeds.

Vem avgör vilka åtgärder som är aktuella?

– Det är inte så att det i lagstiftningen framgår en katalog av åtgärder, det man slarvigt kan säga är att man som anställd kan kräva är att arbetsgivaren tar det på allvar och gör en riskbedömning och sen vidtar

åtgärder för att undvika att de här riskerna förverkligas, säger Mikael Smeds och fortsätter;

– Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet och det finns skyddsombud för att hjälpa till med bedömningen om vilka åtgärder som är lämpliga och effektiva. Men man vet egentligen inte i förväg vilka åtgärder som är verkningsfulla, det vet man i någon mening först i efterhand.

Om det går att bevisa att en anställd pressats att begå ett lagbrott, får den behålla sitt jobb då?

– Inte nödvändigtvis. Mitt råd är att direkt vända sig till polisen eller sin chef beroende på hur akut hotet

Mikael Smeds
FOTO: THERESIA VISKA

är. Att inte sätta sig i en situation där man behöver begå ett lagbrott.

Man kan alltså tvingas begå ett brott, straffas för brottet och bli av med sitt jobb?

– Exakt så, och det är jätteallvarligt. Det är därför vi på förbundet tagit fram vår fackliga handbok om otillåten påverkan. Det handlar om att arbeta med kulturen på arbetsplatsen, att ha en öppen och trygg kultur och enkla rapporteringskanaler. Det första socialekreteraren tänker ska vara att ta upp otillåten påverkan med sina kollegor och sin chef. Och så måste man arbeta mot machokultur i stil med att "lite ska man tåla", säger Mikael Smeds. ◀

OTILLÅTEN PÅVERKAN

Çimen Mam Hosseini väcktes av ett meddelande på sin privata messenger: "Jag ska vara i din stadsdel i morgon."

Çimens familj hotades efter avslaget stöd

Familjen låg och sov när det kom ett pling i telefonen. När Çimen Mam Hosseini läste blev hon rädd. Det var inte första gången hon utsattes för hot, men den här gången kändes det annorlunda. TEXT FREDRIK RUBIN FOTO EMELIE ASPLUND

Klockan var två på natten mot lördag när Çimen Mam Hosseini fick ett meddelande på sitt privata messenger-konto: "Jag ska vara i din stadsdel under helgen och besöka dig för att hämta mina pengar.". Avsändarens profilbild visade en man med en elektrisk trädgårdssax mot sitt ansikte, ett ansikte och ett namn som Çimen Mam Hosseini kände igen. Det var en klient som fått avslag på sin ansökan om ekonomiskt bistånd och vars situation var så allvarlig att det beslutats om ett tvångsomhändertagande enligt LVM.

– Jag blev väldigt rädd. Jag visste att den här klienten inte har förutsättningarna att tänka på konsekvenserna av sina handlingar. Han har också en kriminell historia kopplad till sitt missbruk, säger Çimen Mam Hosseini.

UNDER HELGEN stannade familjen hemma i sitt radhus, av rädsla för att något skulle hända. Lyckligtvis dök klienten aldrig upp.

– Det första jag gjorde på måndagen var att prata med min chef som gjorde en polisanmälan som arbetsgivare, och jag gjorde ytterligare en som myndighetsperson. Chefen beslutade också att ta bort ärenden från min tjänst och ge ansvaret till annan kollega.

Den första veckan efter hotet fick hennes son inte gå ut och leka med sina kompisar eller gå själv till skolan.

– En dag frågade han om vi återgått till det normala nu: "Får jag gå själv till skolan?". Då märkte jag hur jag begränsat honom.

Çimen förklarar hur svårt det var att avväga hur mycket information hennes son skulle få. Samtidigt som hon inte ville göra honom rädd så behövde hon se till att han inte råkade illa ut.

Vissa saker gick heller inte att undvika att berätta, som att hon bar ett larm, och skolan ombads också att hålla ögonen öppna.

Även Çimens make påverkades. Mestadels blev han arg, men även han kände oro den första arbetsdagen.

– Min man ringde flera gånger för att höra att allt var bra, men han lugnade ner sig så fort jag sa att jag inte var handläggare för ärendet längre.

Det är tydligt att mycket av Çimens fokus var på hennes familjs välmående och reaktion, men även hon påverkades förstås. Särskilt första veckan.

– Men när jag fick höra att de andra kollegorna också blivit hotade så slappnade jag av. Det är farligt att vi slappnar av men man är bara en människa och jag hade inte kunnat arbeta vidare annars. Man hittar strategier.

FÖR DET VAR JUST det, samma klient hade samma helg lämnat skriftliga hot mot ytterligare två kollegor via e-post till deras enhet. Kollegorna skulle "gå med en känsla att det finns någon bakom deras rygg". Att Çimen kontaktades privat kan ha att göra med hennes namn.

– Mitt namn är inte det vanligaste, det gör det lättare att hitta mig på sociala medier.

Efter ett polisförhör så gick nästan ett år utan att något hände, sedan kallades hon till rättegång. Arbetsgivarens jurist förberedde henne och med sig till rättegången hade hon sin nya chef.

- När vi väntade på att kallas in i rättsalen blev jag lite nervös, för jag såg att klienten kom med sin advokat. Min chef märkte det så vi gick undan till en annan del av väntrummet. Men när jag såg mina två kollegor som också hotats så försvann ensamhetskänslan.

Rättegången gick sin gilla gång. Först påstod klienten att han inte förstått att han gjort fel, men efter Çimens vittnesmål vände han och höll med om att det inte varit acceptabelt. När domen väl föll dömdes klienten för flera olika brott med samhällstjänst som påföljd.

Vad var hans mål med hoten?

– Jag tror att han i sin livssituation inte kunde tänka på syfte och mål. Däremot var han helt desperat efter pengar, annars hade han inte gjort det. Det var inte heller ett beteende han upprepade, han visste också att om han kommer till kontoret så riskerar han att bli omhändertagen av polisen. Att hota mig var det sista försöket för honom att få lite pengar.

På tal om pengar, fick du skadestånd?

– Jag tänkte först inte begära skadestånd innan jag försäkrat mig om att han inte gick i någon behandling. Jag ville inte att han skulle bli mer stressad eller oroad, utan kunna fokusera på behandlingen i sådana fall. Men tyvärr gjorde han inte det.

” Vi måste visa för samhället och våra arbetsgivare vilken arbetsituation vi har. Det är viktigt. ”

ÇIMEN TVEKADE aldrig att polisanmäla – den här gången. För sanningen är att hon hotats av flera klienter. Trots det har hon aldrig vikt sig och betalat ut felaktigt försörjningsstöd.

– Men jag känner till socialsekreterare som betalat ut pengar av rädsla. Ibland säger de ”jag orkar inte med tjafs”, men det är hot. Vi gör det lätt för oss genom att tolka det som tjafs.

Varför tackade du ja till den här intervjun?

– Hot och otillåten påverkan har normaliserats, men jag vill inte att det ska vara normalt för mig. Jag har själv varit där. Vi måste visa för samhället och våra arbetsgivare vilken arbetsituation vi har. Det är viktigt. Det handlar om vår arbetsmiljö. ◀

NORRA SVERIGE

Missa inte Socionomens och Akademikerns panelsamtal.

Save the date och håll utkik. Mer information om hur du kan anmäla dig kommer inom kort!

Umeå, 11 mars 2025

De kriminella gängerna brer ut sig i landet – Hur ska Umeå förhindra att unga dras med?

Moderatorer: Annika Sjöberg, chefredaktör för Socionomen och Annika Clemens, chefredaktör för Akademikern

Kiruna, 13 mars 2025

Hur ska man stå emot hot och påtryckningar utifrån?

Moderator: Annika Clemens, chefredaktör för Akademikern.

Östersund, 13 mars 2025

Akademiker lämnar Östersund – Hur ska personalflykten stoppas?

Moderator: Annika Sjöberg, chefredaktör för Socionomen.

Annika Clemens

Annika Sjöberg

Socionomen Akademikern. Arrangeras i samarbete med Akademikerförbundet SSR.

Skyddat boende

För kvinnor, män, familjer – egen lägenhet eller kollektivt – FREDA, SARA & Patriark – barnansvarig psykologkontakt – säkerhetsplanering – utsluss till eget boende – jour – ramavtal med ett flertal kommuner

“Alla har rätt till frihet att forma sitt liv”

Kontakta oss för förfrågan

010 70 60 350 www.vejbyhem.se

VEJBYHEM
Vård och Boende

Tidigare gängledare fick jobb på falska meriter

Helsingborgs stad anställde den tidigare presidenten för mc-gänget Outlaws som socialsekreterare. Fem månader senare är förvaltningen fortfarande i chock. Men det visade sig inte vara det enda fallet av misstänkt infiltration.

TEXT FREDRIK RUBIN

Att som kriminell fritt kunna röra sig inne på socialkontoret skapar många möjligheter. Till exempel att påverka beslut och ta del av känslig information. Det borde vara en ouppnåelig fantasi, men det finns exempel som vittnar om att så inte är fallet. Helsingborgs stad är bara en av de kommuner som drabbats av infiltration den senaste tiden. Den här gången var det en tidigare president för mc-gänget Outlaws som fick anställning som socialsekreterare.

– Han anställdes i maj och vi upplevde att han gjorde ett bra jobb. Han var omtyckt av medarbetare och klienter, säger Karolina Håkansson HR-chef på socialförvaltningen i Helsingborg.

Under fem månader arbetade mannen, med fängelsestraff för grov kriminalitet i bagaget, under falska premisser med vuxna med beroendeproblematik, vilket Helsingborgs dagblad var först att berätta om.

KOMMUNEN HADE FÖLJT alla säkerhetsrutiner, men i mitten av maj kom ett larm till säkerhetsavdelningen. Efter att ha fått in tips så började man granska mannens bakgrund och det uppdagades att han var en bluff och säkerhetsrisk.

– Våra rutiner räckte inte till. Han hade bytt namn flera gånger, skapat falska intyg, uppgett falska referenser och låtit personer skådespela verkliga referenspersoner med falska telefonnummer när vi ringde, säger Karolina Håkansson.

Karolina Håkansson
FOTO: PRIVAT

ATT HAN ORSAKAT skada är klart. Under sina fem månader har han förföljt en kvinnlig klient, gjort olagliga slagningar på specifika personer och tagit del av känsliga dokument. Men, ska tilläggas, ingen vet hela vidden av vad han gjort eller vilka som kan ha tagit skada.

– Nej, vi vet inte allt fullt ut, säger Karolina Håkansson.

UNDER SAMMA period som den tidigare mc-ledaren anställdes, fick även en annan person anställning i annan del av socialtjänsten som, skulle det visa sig, var nära släkt med grovt kriminella personer. Denna anställning avslutades efter några dagars provanställning då säkerhetsavdelningen slagit larm.

Är ni oroliga att det finns fler som kan påverka er inifrån?

– Ja, absolut. Det här har varit en plågsam resa. Det här är en samhällsproblematik som alla måste ta på allvar, säger Karolina Håkansson. ◀

” Han hade bytt namn flera gånger, skapat falska intyg och låtit personer skådespela verkliga referenspersoner.”

Inför ny yrkesexamen – specialistsocionom

Om politiken menar allvar med ett paradigmskifte inom socialtjänsten kan man inte bara ställa ökade krav – nu krävs satsningar på mer kunskap.

Akademikerförbundet SSR kräver:

- Inrätta en ny yrkesexamen – specialistsocionom. Det ska vara en yrkesexamen på avancerad nivå om minst 60 högskolepoäng efter socionomexamen.
- Det ska finnas specialinriktningar inom flera områden, till exempel barn, missbruk, äldre, våld i nära relationer, funktionshinder och ungdomar.
- En nationell målsättning att hälften av alla socionomer år 2040 ska ha genomgått en specialistutbildning.

Läs mer här!

Akademikerförbundet SSR

Hur motverkar ni otillåten påverkan?

TEXT FREDRIK RUBIN

ANNIKA RÅDSTRÖM
socialdirektör,
Södertälje kommun

– Vi har fokus på frågan om otillåten påverkan i alla led, både på kommun-övergripande nivå ända ner på enhetsnivå. Vi jobbar mycket med att hålla frågan transparent, att ha den på agendan och ordna utbildningsinsatser. Inte minst kopplat till organiserad brottslighet.

Kan du ge exempel på ert arbete?

– Vi har exempelvis kontrollfunktioner för att skydda våra medarbetare från att utsättas för hot eller mutor. Arbetar man till exempel inte med ett ärende så ska man inte komma åt dessa i vårt verksamhetssystem. Vi genomför också stickprovskontroller, för att skydda våra medarbetare från att utsättas. Samtidigt har vi satsat på stödfunktioner med hållbart nära ledarskap och att man är två i ärenden, dels för att förebygga men också stödja medarbetare när otillåten påverkan skett.

Finns alla dessa verktyg till för att ni redan drabbats?

– Absolut, Södertälje har stuckit ut länge när man pratar om organiserad brottslighet och frågor om välfärdsbrottslighet. Vi har tillsammans med polisen arbetat med de här frågorna systematiskt och arbetar aktivt för att medarbetare inte ska vara rädda att berätta om de utsatts för försök till otillåten påverkan. De ska veta att de inte är ensamma.

”Vi arbetar aktivt för att medarbetare inte ska vara rädda att berätta om de utsatts.”

CARIN JOHANSSON
socialchef, Pajala kommun

– Som liten kommun är vi på flera sätt begränsade i hur vi kan arbeta mot otillåten påverkan. Tidigare arbetade jag i Luleå kommun och det är klart att en större kommun har möjlighet att hantera svåra beslut på fler sätt. Man kan exempelvis skriva under med flera namn på beslut om det finns risk för otillåten påverkan genom hot och våld.

Hur påverkar kommunens storlek er?

– I Pajala är vi färre, vi har sex socialsekreterare på IFO och tre biståndshandläggare. Att vi är en liten kommun innebär att man i regel känner alla på något vis. I grunden finns en jävsproblematik. Även om det finns en vana vid att göra den här typen av bedömningar och att inte gå in i fel ärenden.

Är det främst personer som nekas stöd som försöker påverka era beslut?

– Nej, vi har ingen arbetslöshet i Pajala, den är lägst i landet så vi har maximalt fem personer per månad med ekonomiskt bistånd. Det är snarare medborgare eller inflyttade som är missnöjda med att vi inte kan hjälpa dem med boendefrågor, då vi har långa köer.

Finns det något vanligt förekommande tillvägagångssätt?

– Något som förekommer är att personer kontaktar andra än beslutsfattare som kommunalråd, kommunchef eller mig som socialchef, för att den vägen försöka påverka.

RIZANA TALIC
förvaltningschef,
Växjö kommun

– Otillåten påverkan kan ofta vara väldigt subtil och svår att upptäcka. Det rör sig ibland i gränsområden i form av klagomålsärenden. En invånare kan först uttrycka sitt missnöje till sin socialsekreterare, sedan ringer den dennes chef och kanske chefens chef och socialnämndens politiker. Det kan uppfattas oskyldigt, och man har rätt att klaga, men gränsdragningen för vad som är ett rättssäkert klagomål och en otillåten påverkan kan vara klurig.

Förekommer det att politiker ställer frågor efter att ha blivit uppvaktade av klienter?

– Ja, politiker kan exempelvis sökas upp på stan där klienter klagat på ett beslut i ett ärende. Dessa politiker kan då ställa frågor till oss, vilket kan uppfattas stressande av socialsekreterare. Att få frågor från politiker kan upplevas som ett maktförhållande där man ifrågasätter om man gjort rätt eller fel.

Hur arbetar ni mot detta?

– Vi har arbetat mycket med klagomålsprocesser. I stället för att ta upp ett ärende igen så hanterar man det som ett officiellt klagomål. Vi arbetar också aktivt för att man inte ska känna sig påverkad bara för att en politiker ställer en fråga om ett ärende. Både politikerna och våra medarbetare är väldigt duktiga på att hantera detta, men det gäller för oss att stödja våra medarbetare och samtidigt utbilda politikerna i socialnämnden om socialtjänstlagen.

GG Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

Ericastiftelsens psykoterapeutprogram

90 hp med inriktning barn och unga.
Sista anmälningsdag 16 mars.

Ericastiftelsen
Behandling, utbildning och forskning

ALLT ÄR INTE SKÄRMARNAS FEL

När Folkhälsomyndigheten i höstas kom
med nya råd om barns skärmtid blev
Henrik Pallin förbannad.
– Barn är olika och förtjänar att
behandlas därefter.

TEXT TIM ANDERSSON FOTO YLVA SUNDGREN

NÄR FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN i höstas presenterade sina nya, detaljerade skärmråd för olika åldersgrupper satt Henrik Pallin klistrad framför skärmen. Förbannad.

– Socialministern stod och skrek om ”fett-lever” och sade att om vi bara får ner skärmanvändningen kommer vi att kapa köerna till BUP. Det har han ju inget fog för, och det gör mig upprörd. Komplexa frågor kräver komplexa svar.

Henrik Pallin är socionom och expert på ungas nätanvändning. Jag möter honom på Pet Sounds, en bar i Stockholm som tagit sitt namn efter hans favoritband Beach Boys. Han postade nyss en bild härifrån, i en Messenger-tråd helt tillägnad musikgruppen.

– Vill man korta köerna till BUP hade pengar varit en bättre lösning, och vill man få barn och unga att aktivera sig mer kunde man kanske satsa på kulturskolan och idrottsrörelsen. Men rekommendationer kostar ju ingenting.

Henrik Pallins senaste bok heter Balansakten. Titeln sammanfattar hans inställning i skärmfrågorna: I den politiskt upphettade debatten är han en motröst, med syfte att nyansera.

Vad är det som ligger i den andra vågskålen, och som går förlorat i en alltför ensidigt negativ diskurs kring skärmarna?

– De sociala aspekterna, möjligheten att skapa och bevara relationer. Det är särskilt viktigt för barn med diagnoser, som tidigare misslyckats i skolan och i relationer, men som lyckas i Minecraft, hittar en plattform där de är välkomna och går ur högstadiet med ett självförtroende lika gott som alla andra.

Har han själv ett teknikintresse? Jodå, och det går tillbaks till barndomen. När datorerna fortfarande var sällsynta inslag i folkhemmet köpte hans föräldrar en PC till honom.

– Jag upptäckte att jag fick kompisar och vänner genom att vi samlades kring tekniken, men också att jag kunde få kontakt med andra genom den. Så väldigt tidigt såg jag de positiva sidorna.

Han har nyfiket följt de senaste decenniernas debatt om skärmarna, och inte minst om sociala medier. Och han har sett kulturen förändras. Han minns till exempel hur personer kring 2008–2009 kunde få sparken för olämpliga statusuppdateringar på Facebook.

– Det där intresserade mig och jag började sätta mig in i det. Någon sade: ”En socionom på Facebook, vad gör man då?” Ja, nätet handlar ju nästan bara om relationer, integritet och vårt förhållande till omgivningen, så det är klart att socionomer har en plats där.

FÖRÄNDRINGARNA MÄRKS först och tydligast hos barnen, och de ger honom ett bredare perspektiv på skärmfrågorna. Henrik Pallin har arbetat inom socialtjänsten, på försäkringskassan och i det privata, och är just nu kurator.

– Jag träffade en elev för några år sedan, som hade blivit dumpad på ett kafé. Hon beskrev hur hemskt det var: ”Alla mina känslor var på utsidan. ►

MÖTET: HENRIK PALLIN

” Varför är psykisk ohälsa så farligt? Varför skulle den vara så mycket värre än fysisk ohälsa? ”

- ▶ Kunde han åtminstone inte ha haft anständigheten att göra det via sms eller Snapchat, så att jag slapp stå där med förnedringen.”

HENRIK PALLIN FÖRNEKAR inte att skärmarna kan ha negativa konsekvenser för sådant som sömn och psykisk hälsa. Uppkopplingen kan rädda liv – och bryta ner människor, beroende på vad man använder den till och vad man själv har för sårbarheter.

Samtidigt vill han kasta in en brasklapp om just den psykiska ohälsan hos unga: det saknas tillförlitliga data bakåt i tiden.

– Vad vi vet är att barn har blivit bättre på att identifiera hur det är att må dåligt och på att berätta för vuxna när de gör det. Om jag högst anekdotiskt ser tillbaka på min egen uppväxt vet jag till exempel inte hur ofta vi fick självrappor- tera vårt psykiska mående i elevhälsoenkäter.

Och, tillägger han: Varför är psykisk ohälsa så farligt? Varför skulle den vara så mycket värre än fysisk ohälsa?

– Jag är 48, fysisk ohälsa är en del av min vardag. Jag har ont i knät. Det är inte så att jag tror att det kommer att innebära domedagen. Det betyder bara att jag måste sköta min rehab och köra crossfit några dagar i veckan för att må bra.

Samma sak är det med den psykiska ohälsan, menar han: Självklart är det ett allvarligt problem om unga mår väldigt dåligt, men en viss grad av periodvisa, känslomässiga dippar måste vi leva med, och lära oss hantera.

Min främsta oro vad gäller skärmarna är att de är så stimulerande. Riskerar de inte att göra barn – och vuxna! – oförmögna att stå ut med tålmodskrävande verksamhet?

– Jo, men det här gäller hela vårt samhälle: det har tajtats till. Vi har blivit så produktions- och effektivitetsinriktade och står inte ut med dötid.

Det går knappt att se Sällskapsresan – det tar flera minuter mellan skämten! Allting paketeras numera i små upplevelser.

Det är väl det som jag är skeptisk till...

– Ja, och det är kanske en sund skepsis! Mycket kreativitet föds ju ur att ha tråkigt.

Samtidigt, poängterar han, har vi alltid en tendens att vara misstänksamma inför kulturella förändringar. Kanske kommer vår tids teknik och vanor att skapa nya förmågor och egenskaper, anpassade till den kommande världens behov.

– Och oavsett vilket går det inte att backa.

Någon beskrev livet som att spela golf: Man får inte spela bollen från någon annanstans än där den ligger. Du kan tycka att den skulle vara någon annanstans, och att livet hade varit enklare då, men nu är den där den är.

DET SISTA SKA inte förstås som någon låt gå-attityd. Bollen är där, och du måste slå till den. För att vara mer exakt ligger den, enligt Henrik Pallin, hos föräldrarna. Det är deras ansvar att stötta barnen och, när det behövs, sätta gränser för skärmanvändningen.

Som han formulerar det: Vi förbjuder inte ett barn att cykla, bara för att de kan ramla och göra sig illa – men vi skickar inte heller iväg dem ensamma på cykelsemester i Alperna.

Folkhälsomyndighetens rekommendationer

Folkhälsomyndighetens tumregel för skärmtid, ålder för ålder:

- Barn under 2 år ska i möjligaste mån inte använda skärm.
- Små barn 2–5 år använder skärm max 1 timme per dygn.
- Barn 6–12 år max 1–2 timmar.
- Barn 13–18 år max 2–3 timmar.

Rekommendationerna har välkomnats av forskare, men också kritiserats för att sakna forskningsstöd. Somliga experter har menat att tidsgränserna är nyckfulla, och orsakssambandet mellan skärmar och fysisk och psykisk ohälsa otydligt.

Själv tillbringar Henrik Pallin möjligen för mycket tid framför skärmen. Men "vad skulle han göra annars?".

A full-page photograph of a man with dark hair and a beard, wearing a brown wool coat over a grey zip-up jacket and blue jeans. He is standing against a dark, textured wall, possibly made of metal or concrete, with some light-colored marks and scratches. The lighting is dramatic, coming from the side, casting shadows on his face and the wall. In the top left corner, there is a yellow arrow pointing right, followed by a quote in Swedish.

→
"Vi förbjuder inte barn
att cykla bara för att de
kan ramla och göra sig
illa – men vi skickar inte
heller iväg dem ensam-
ma på cykelsemester i
Alperna."

” Bara för att det är krångligare att vara förälder nu när barnen har skärmar kan man inte sluta att vara förälder. ”

- Bara för att det är krångligare att vara förälder nu när barnen har skärmar kan man inte sluta vara förälder. Ja, nu fick du ett jobbigare föräldrapdrag – tråkigt!

Okej, men hur ska man då göra för att hantera barnens ”skärmberoende”, som det nu ofta heter? Man måste börja med att visa intresse. Han berättar om föräldrar som beklagar sig över att deras barn inte vill göra något annat än att spela Fortnite, och som ändå inte har orkat se en hel match.

– Så förhåller vi oss inte i andra situationer. När barnen spelar fotboll är det ingen som säger: ”Ska du vara så här arg efter en match blir det ingen fotboll nästa vecka!” I stället sätter vi oss på huk: ”Varför blev du så upprörd, är du besviken på din insats?” Ingen skriker bollförbud. Och det här med att det är så tråkigt att kolla på när en unge spelar Fortnite: Har du någonsin varit på mellanstadiebasket? Det är inte så jävla roligt det heller! De når inte ens upp till korgen.

Du är ju mycket kritisk till Folkhälsomyndighetens nya skärmråd. Vad skulle du vilja ge för rekommendationer i stället?

– Se till att barnen rör på sig, sover ordentligt,

klarar skolan, har kompisar och äter. Hur det går till skiter jag i. Det är helt teknikneutralt, förstår du?

Han vill också slå ett slag för orättvisan, säger han: Barn är olika och förtjänar att behandlas därefter.

– De som utan problem lägger ifrån sig paddan på kvällen och vaknar utvilade – där behöver man inte vara inne och peta så mycket. För andra är det en annan situation. När min son frågade om han fick ta mellanmål kom han tillbaks med maränger och kolasås: barn som väljer maränger och kolasås kanske du behöver ha lite mer koll på.

Vad använder du själv skärmarna till?

– Jag följer mycket politik. Jag är en av dem som fortfarande hänger kvar på Twitter, eller X, eller vad det nu heter. Och så slöskrollar jag på Tiktok. Det dyker upp många bra recept där.

Han har köpt en för dyr Espressomaskin, berättar han, och nördar gärna ner sig i frågor om det perfekta antalet gram kaffe per kopp.

– Jag använder också skärmen till att hålla kontakt med mina barn: skickar roliga reels, tiktoks, skriver. Det är en kommunikation som är odramatisk, men som räknas.

Intervjun går mot sitt slut och i Henrik Pallins mobil växer Messenger-tråden. Han fick diskussionen att blossa upp med den förhatliga bilden av Beatles, och inte Beach Boys!, som välkomnade oss här på baren.

– Alla var: ”Fan, det här måste vi göra något åt.”

Blir det för mycket skärm i ditt liv?

– Ja, kanske, men vad skulle jag göra med tiden annars?

Tror du att min fråga bottnar i vår tids effektivitetshets?

– Ja! Varför ska vi vara så jävla effektiva hela tiden? Och det var förresten inte som att vi var så oerhört mycket mer produktiva på den tiden vi bänkade oss framför tv:n halv åtta och glodde oavsett vad som dök upp i tablån. ◀

Henrik Pallin

Gör: Kurator, föreläsare och författare, expert på ungas nätanvändning.

Ålder: 48.

Bor: I Stockholm.

Familj: Fru och utflyttade barn.

På fritiden: Tränar crossfit, umgås med vänner, äter god mat.

Så jobbar Uppsala med unga avhoppare

Barn lyfts som en särskilt svår målgrupp när det kommer till avhopp från kriminalitet. I Uppsala har man startat en ny verksamhet som vänder sig till unga avhoppare.

Den stora utmaningen: Barnens motivation.

TEXT TOMMY JOHANSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Precis som på många andra platser i Sverige har gängkriminaliteten skakat om Uppsala. 2019 blev en särskilt dystert milstolpe när man vid slutet av året räknade till hela 35 skjutningar – ett rekordår i stadens historia.

Sedan dess har kommunen tagit fram åtgärdsplaner för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Skjutningarna har minskat, så även antalet unga i de kriminella nätverken – från 1 312 personer 2022 till 1 252 personer 2023, enligt polisens statistik.

Som en del i det förebyggande arbetet har socialförvaltningens enhet för riktat stöd i startat något av en pionjärverksamhet. Det rör sig om en avhopparverksamhet för unga mellan 13–17 år – en av de första offentligt styrda i landet.

– Enheten har jobbat normbrytande mot målgruppen sedan 2021. Avhopparverksamheten är ett tilläggsuppdrag som vi haft på plats sedan årsskiftet 2023/2024, berättar enhetschefen Elin Persson.

I GRUPPEN INGÅR en enhetschef, två teamledare och 11 socialsekreterare och arbetet med målgruppen inkluderar tät samverkan med ungdomsjour, skola, polis och fritid.

– Det är framför allt polisen och ungdomsjouren som fångar upp flest. Men även skolan är

” Motivationen uppstår ju när det finns en stark hotbild mot personen. ”

såklart en viktig inkörsport, säger Elin Persson.

De senaste åren har gängkriminaliteten krupit allt längre ner i åldrarna. I november förra året framgick det ur Brås rapport Barn och unga i kriminella nätverk att barn så unga som 12 år rekryteras som knarkkurirer. Många som dras in förstår oftast inte allvaret, förklarar Elin Persson. Det finns inget konsekvenstänk. Plötsligt har man hamnat i en farlig situation som man inte kan ta sig ur, och då vill man inte vara med längre.

– Motivationen uppstår ju när det finns en stark hotbild mot personen. Man kanske är skyldig någon en stor summa pengar, kanske har tappat bort eller förlorat narkotika i samband med försäljning, säger Anna Morales, teamledare på enheten för riktat stöd i.

I ETT SÅDANT LÄGE, när motivationsfönstret hos barnet är som störst, är det optimalt för avhopparverksamheten att träda in. Det som händer är då att en handläggare utreder vad

Svår målgrupp

1 Under hösten 2024 fick Polismyndigheten, Kriminalvården, Sis och Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att utveckla arbetet med stöd till avhoppare, med fokus på barn och unga.

2 Polisens nationella samordnare för avhopparverksamhet, Josefina Gunér, har lyft barn och unga som den svåraste målgruppen efter som avhoppet vilar på individens egen motivation.

3 Som en del av regeringsuppdraget ska myndigheterna också arbeta för att offentliga medel inte går till oseriösa avhopparverksamheter som kommunerna upphandlar.

4 Avhopparverksamhet riktar sig till organiserad brottslighet vilket förutom gängkriminalitet också inkluderar våldsbejakande extremism och hindersrelaterat våld.

5 Regeringsuppdraget ska redovisas till Justitiedepartementet under 2025.

► barnet har behov av för insats.

– Ibland kan det handla om öppenvårdsinsatser tillsammans med olika nätverk som kan erbjuda hjälp. Ibland kan läget vara så akut att barnet behöver placeras på annan ort, säger Anna Morales.

Bland öppenvårdsinsatserna finns flera möjligheter. Det kan handla om att komma i kontakt med kommunens sociala insatsgrupp (SIG) som hjälper till att motivera barnet att lämna kriminaliteten. Det kan också handla om olika behandlingsprogram, samtalsstöd, familjebehandling eller regelbunden kontakt med ungdomscoacher som ser till att skolgång och fritid fungerar.

När placering på annan ort ligger på bordet växlar arbetet upp. Då går det i regel väldigt fort.

– Vi kallar till möte med en person från vuxna avhopparverksamheten och så är polisen oftast med också. Man diskuterar hotbilden och ser över var personen kan placeras. Detta behöver ske skyndsamt. Personen ska vara placerad inom en vecka. Ibland går det ännu snabbare, säger Anna Morales.

En viktig del under hela processen – före, under och efter – är att ta in barnets tankar och åsikter, förklarar hon, och sedan väga in det i beslutet. Det är också viktigt att familj och anhöriga

” Eftersom vår målgrupp är så ung har man inte upplevt de negativa konsekvenserna av kriminaliteten än. ”

backar upp och förstår allvaret. Placeringen är ofta förlagd långt från hemorten och kan sträcka sig över lång tid.

Placeringsformerna är de sedvanliga: familjehem, HVB-hem eller stödboende. Där möter avhopparverksamheten samma utmaningar som socialtjänsten i stort.

– Det är inte alltid lätt att matcha. Det behöver vara i rätt del av landet och vara rätt utifrån barnets behov. Det behöver inte bara handla om själva avhoppet, det kan också finnas missbruk med i bilden eller diagnoser som man behöver ta hänsyn till, säger Elin Persson.

Ändå är det inte placeringen i sig som är den största utmaningen, förklarar hon. Det stora

grovjobbet infaller först efter, när tiden på placeringen börjat gå.

– Då sjunker oftast motivationen. När det händer samverkar våra handläggare tätt med de ansvariga på placeringen, säger Elin Persson.

– Det handlar om att barnet får träffa föräldrar och anhöriga. Man behöver också få in dem i en skola, och arbeta för att de ska skapa sig ett nytt personligt nätverk, nya vänner. Det behöver falla på plats tidigt så att barnet inte tappar livsgnistan.

Finns det några begränsningar i kontakten med familj eller andra personer på hemorten?

– Nej, eftersom det gäller barn så har inte vi gjort några begränsningar. Men vi försöker få barnen att bryta kontakten med destruktiva vänner.

Finns det inte en riskfaktor i för mycket kontakt, att de som vill barnet illa kan få reda på var barnet befinner sig?

– Om det skulle uppstå så blir det upp till oss, tillsammans med polisen, att se över möjligheterna för en omplacering.

– Vi och personalen på placeringen stöttar också barnet att hela tiden ha ett skyddstänk, att tänka på vad man lägger ut på sociala medier och vad man säger i kontakten med andra människor.

OAVSETT OM EN placering får önskad effekt och barnet skapar sig en ny fungerande tillvaro på den nya orten, eller om man tvärtom möter stora svårigheter, så har barnet kontinuerlig kontakt med en handläggare från avhopparverksamheten. Om det finns ett fortsatt behov av stöd vid 18 års ålder överförs arbetet till kommunens avhopparverksamhet för vuxna.

Arbetet med unga avhoppare är relativt nytt hos er, hur upplever ni att det hittills har gått?

– Det har nog varit lite svårare än vad vi har tänkt. Eftersom vår målgrupp är så pass ung så har man i regel inte hunnit uppleva de stora negativa konsekvenserna av kriminaliteten än. Det påverkar motivationen. Det är ett otroligt jobb att behålla den hos målgruppen, säger Elin Persson.

Anna Morales fyller i:

– Det är lättare hos personer som är 18 år och äldre. Man har mognat och inser hur det här livet påverkar både en själv och ens familj.

Elin Persson och Anna Morales heter egentligen något annat ◀

KOMMENTAR:

”Civilsamhället har relationerna”

Myndigheterna har mycket att lära av civilsamhället när det gäller alliansbygget, förklarar Salman Khan på Fryshuset.

TEXT TOMMY JOHANSSON

Salman Khan
FOTO: FRYSHUSET

I början av sommaren startade Fryshuset i Stockholm verksamheten 180 grader som riktar sig till barn och unga som vill lämna kriminaliteten. Arbetet har letts av Salman Khan.

– Vi arbetar mot tre mål; att minska rekryteringen av barn in i kriminella nätverk, erbjuda individuella stödprogram för de som är på väg in, eller redan befinner sig i kriminella nätverk, och kunskaps- höja och stötta upp skyddsfaktorer runt barnen, till exempel föräldrar, säger han.

Målgruppen är barn och unga från 18 år och neråt. Förutom en egen kontakttelefon och mobila team, så samarbetar de också med skola och socialtjänst. Om socialtjänsten ser ett behov av en öppenvårdsinsats kan 180 grader vara ett alternativ. De stödinsatser som erbjuds kan vara kontakt med coacher, eller att personen slussas vidare till någon av Fryshusets övriga verksamheter.

Har ni samarbetat något med Uppsala kommuns unga avhopparverksamhet?

– De har varit här på studiebesök. Vi har en dialog och hoppas på ett närmare samarbete nästa år.

Vad är svårast i arbetet med den här målgruppen?

– De tre första månaderna, då vi arbetar med alliansbygget och ska få dem att tänka annorlunda. Då behöver vi bevisa oss, att vi går att lita på.

Hur gör ni det?

– En viktig faktor tror jag är att vi inte är en myndighet. Det finns en rädsla, både från unga och vårdnads- havare, att bli placerad. Den rädslan finns inte hos oss på samma sätt. Här på Fryshuset i Stockholm finns det ett 60-tal olika verksamheter, allt från dans till skate och filmskapande. Intrycket blir ett annat. Det blir avdramatiserat.

Vad tror du är viktigt för det offentliga att tänka på i arbetet med unga avhoppare?

– Under de 40 år som vi arbetat med målgruppen har vi förstått att det finns ett tillitsproblem gentemot myndigheter. Där kan vi vara ett komplement. Myndigheterna har resurserna och civilsamhället har relationerna. ◀

Aktiviteter

Julstämning på familjecentralen där Linda Leman arbetar som föräldrarådgivare. I dag står pepparkaksbakning med barn och föräldrar på schemat.

OMGIVEN AV BARN

Med fyra små barn hemma och jobb på familjecentral har Linda Lemman ständigt barn i fokus. På Instagram delar hon dessutom med sig av tips till föräldrar.

FOTO EMIL MALMBORG TEXT TOMMY JOHANSSON

Mötesplats

På familjecentralen kan både föräldrar och barn mötas för att knyta nya kontakter. Förutom pepparkaksbakning anordnar man språkkafé, gymnastik, babymassage, föräldragrupper och gravidträffar.

Morgonstund

Dagen börjar som för de flesta: Påklädning och frukost. Linda Lemans familj består av maken Simon, biologiska barnen Lykke och Noah, och barnen S och S som Linda och Simon är familjehem för.

Lusselelle

S, här utklädd som pepparkaksgumma, är redo för lussefirande på förskolan. Lykke hjälper till med glitterdekorationer.

”Det är ett helt vanligt familjeliv”

Det blir gärna full fart i Linda Lemans liv. Som mamma till två biologiska barn och familjehems-mamma till två placerade barn, alla under åtta år gamla, gäller det att kunna planera för att få vardagen att fungera. Linda Lemman arbetar som föräldrarådgivare på en familjecentral i Burlövs kommun och fritiden fylls snabbt av familjeliv med fotbollsträningar, dans och andra aktiviteter.

– Det är inte alltid lätt, det kan vara intensivt ibland, säger hon och skrattar.

– Min största utmaning är nog att räcka till, på jobbet som jag älskar, hemma för fyra barn, vilket ju kan vara jätteutmanande, och för mina följare där jag vill vara tillgänglig.

Följarna ja. De är drygt 30 000 och huserar på Instagram-kontot @socionomensvardag, som Linda har drivit sedan 2022. Där visar hon upp sin vardag både som socionom och som mamma.

– Det är ett konto där man som förälder kan få tips och råd kring sitt föräldraskap, men också en plats där det finns mycket igenkänning som förälder. Man kan också få en inblick i hur det är att vara familjehem.

Hur brukar en hyfsat normal vecka se ut?

– Jag är hemma måndagar och tisdagar. En av de dagarna träffar vi de biologiska föräldrarna till våra placerade barn. Onsdagar och torsdagar jobbar jag på familjecentralen. På fredagar är jag och min man tjänstlediga tillsammans. Då är vi hemma med bebisen och försöker förbereda inför helgen.

Under helgerna fylls lördagarna av aktiviteter – fotbollsträning för ett av barnen, där Lindas man är fotbollstränare, och gymnastik för två av de andra. Söndagar brukar vara mer av en hemmadag.

Arbetet med @socionomensvardag sker parallellt med detta, oftast på kvällarna när barnen har somnat.

Hur gör du för att återhämta dig?

– Jag är ju socionom i hela mig och tycker om det väldigt mycket. Men om jag har haft en tuff dag med tuffa samtal, eller haft ett möte som påverkat mig mycket, då försöker jag till exempel att ta en paus från Instagram. Jag försöker ta mig ut i friska luften, springa en runda eller nåt sånt.

En viktig del i Lindas liv, som hon vill förmedla både via @socionomensvardag och i tillvaron över lag, är vad livet som ett familjehem innebär.

– Jag vill visa att det i vardagen många gånger är som ett helt vanligt familjeliv. Vi ser alla barnen som en självklar del i familjen. Sen skiljer det sig såklart utifrån att vi har en relation med de placerade barnens biologiska familj samt ett nära samarbete med socialtjänsten.

Dags för skola

Skoldag väntar för de äldsta barnen. Linda och hennes man har delat upp veckodagarna mellan sig. I dag är det Linda som tar de stora barnen till skolan, Simon tar hand om de yngsta.

Tjänstledig

Då Linda och Simon inte är vårdnadshavare till sina familjehemsplacerade barn kan de inte vara föräldralediga, utan tjänstlediga. De är båda tjänstlediga på 50 procent.

Öppna armar

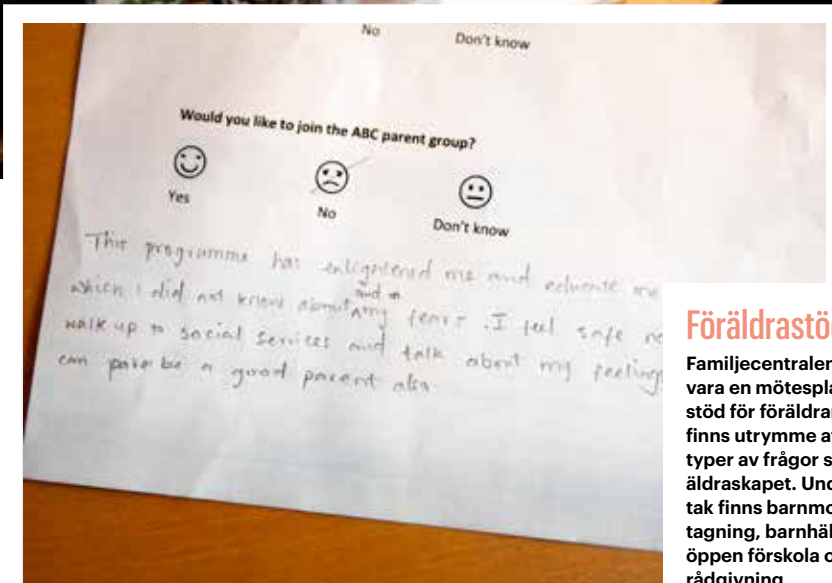
Linda och hennes man vill att S och S ska känna sig hemma hos dem. I deras fall har det blivit naturligt att S och S kallar dem för mamma och pappa. De vill också normalisera bilden av vad det innebär att vara familjehem. "Det är många gånger som ett helt vanligt familjeliv", säger Linda.

Landat på jobbet

En del av de föräldrar som kommer till familjecentralen vill passa på att öva sig på svenska språket. Här har Linda och hennes kollegor förberett för språkkafé.

Föräldrastöd

Familjecentralen är tänkt att vara en mötesplats och ett stöd för föräldrar, där det finns utrymme att ställa alla typer av frågor som rör föräldraskapet. Under samma tak finns barnmorskemottagning, barnhälsovård, öppen förskola och social rådgivning.

Hemma igen

Efter jobbet väntar aktiviteter med familjen, lek hemma, kvällsmat och slutligen nattning. Efter det ges det tid för Linda att uppdatera flödet på hennes Instagram-konto socionomens vardag. Men ibland, säger hon, behövs det en paus även från det. Då blir det återhämtning och vila.

ANNONS

SISTA
LEDIGA PLATSEN
tillgänglig i februari

Ett högspecialiserat heldygnsböende i Dalarna för vuxna med komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet

Masgården

- SoL, LVM och LRV
- Rättspsykiatrisk öppenvård

Masgården är ett högspecialiserat boende för vuxna med långvarig komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet. Tidigare missbruk, kriminalitet och andra riskbeteenden är vanligt förekommande hos våra klienter.

Klienter som placeras hos oss kommer från den rättspsykiatriska slutenvården, LVM-vården eller har placerats med stöd av SoL. Hos oss inkluderas alla typer av vårdinsatser i dygnspriset eftersom vi vet att behovet av utredning, behandling och strukturerad risk- och behovsbedömning är stort hos våra klienter.

Vi arbetar målmedvetet och strukturerat i enlighet med RBM-modellen för att minimera och förebygga riskbeteenden, där det långsiktiga målet är att våra klienter ska uppnå en ökad självständighet och en förbättrad funktionsnivå inom samtliga livsområden.

Eftersom Masgården har egen psykiater, psykolog och sjuksköterska kan alla psykiatriska behandlingsinsatser utföras på plats.

Vi berättar gärna mer. Välkommen att kontakta oss!

För info och placeringsförfrågan: 010-16 00 676

Insikten finns i Sala och erbjuder omsorg och behandling i boenden och familjehem från Dalarna till sydligaste Skåne. Vi arbetar enligt evidensbaserade metoder med stöd av våra psykologer och läkare. Besök oss gärna på www.insikten.info eller scanna qr-koden.

Insikten

LISA SPANG, universitetsadjunkt
vid Örebro universitet

BRISTER I HEMTJÄNSTEN FÅR ÄLDRE ATT VILJA FLYTTA

Att få närhet till vårdpersonal, slippa hamna i beroendeställning till hemtjänsten och ingå i en social samhörighet. Det är tre anledningar till att många äldre vill flytta till ett särskilt boende, enligt en ny avhandling.

TEXT VIKTORIA MYRÉN

Lisa Spang, universitetsadjunkt vid Örebro universitet, har i sin avhandling undersökt varför äldre personer väljer att söka sig till ett särskilt boende i stället för att bo kvar hemma. Hon har intervjuat såväl äldre som deras anhöriga och säger att svaren drar åt samma håll.

– Det gemensamma som kom fram är bristerna hos hemtjänsten. Att hemtjänsten bara kommer på schemalagda besök. Och ju äldre du blir och ju mer multisjuk du blir, desto svårare är det att schemalägga dina behov. Du behöver tillgång till snabb hjälp många fler gånger under dagen än du får och därför pratar de om behovet av närhet till personal.

De äldre som Lisa Spang har intervjuat är sjuka, men har inte en demensdiagnos. Det är en grupp som i stor utsträckning förväntas ta

emot vård och omsorg hemma, men många ansöker alltså om att flytta till särskilt boende, och orsakerna till det är flera. Lisa Spang identifierade åtta olika skäl (se faktaruta) som ofta hänger ihop. Upplevelsen av att tappa ett socialt sammanhang är ett av dessa.

– Inte så att du känner att du behöver ha fler sociala aktiviteter, utan att du inte har ett naturligt sammanhang där du bara kan höra till. Ingen frågar efter dig, ingen saknar dig ... Och då föreställer sig de äldre att om man bor tillsammans med andra på en enhet, så kommer de få det här sammanhanget igen.

Hon förtydligar att det inte rörde sig om ensamhet, de äldre var vana vid att vara ensamma, utan det handlade om att sakna en plats, "som var deras", ett faktum som gällde oavsett om man hade engagerade anhöriga eller ej.

En annan orsak hon såg i sitt material var att de äldre ofta behövde hjälp och då hamnade i en beroendeställning till hemtjänsten. Många ►

- ▶ upplevde att de förväntades vara tacksamma och inte fick ställa krav. Den här beroendeställningen ledde ofta till en konstig situation för den äldre och dennes hem. Deras fasta trygghet ruckades när det dagligen kom in ny hemtjänstpersonal som inte tog hänsyn till den boendes fasta rutiner och önskemål.

– Exempelvis hände det att hemtjänstpersonal

fyllde hela hallen, inklusive hatthyllan med hygienartiklar, så att det blev väldigt tydligt att här bor en sjuk person, eller någon med inkontinensbesvär. Vilket kanske inte är det du vill att folk ska möta när de kommer hem till dig. Hemmet förvandlas till hemtjänstens arbetsplats och blir inte längre din trygghet, säger Lisa Spang.

Beroendeställningen handlar också om att den äldre själv inte kan bestämma när den exempelvis ska gå på toaletten eller gå och lägga sig.

– Allt är schemalagt, och om det inte passar dig så måste du välja: ska jag ta emot hjälpen nu, eller vänta i flera timmar.

Det är den här beroendeställningen som de äldre vill slippa.

– Och då börjar något slags process där du söker dig till ett annat sammanhang, dit du självständigt tagit beslut om att du vill flytta. De äldre upplever att hemtjänsten bara ”händer” dem och ansökan till ett särskilt boende är ett sätt att återta kontrollen över sitt liv, säger Lisa Spang.

Redan för tio år sedan kom forskning som visar hur viktigt hemmet är för ett hälsosamt åldrande och den forskningen uppmuntrade hemtjänstpersonal att respektera och bevara känslan av ett hem.

– Men det är väldigt tydligt att den kunskapen fortfarande fattas och kanske är det något som behöver läggas in i grundutbildningen eller att kommunerna kan stå för det, säger Lisa Spang.

Utifrån sin avhandling, ser hon ett behov av att förbättra hemtjänstens arbetssätt så att det sätter klienten i centrum. En förändring som också skulle minska trycket på de särskilda boendena.

” Allt är schemalagt, och om det inte passar dig så måste du välja: Ska jag ta emot hjälpen nu eller vänta? ”

– Så som hemtjänsten är strukturerad i dag så möter den inte de äldres behov eller förväntningar på bra vård. Det handlar inte om att de äldre tycker att personalen är otrevlig, utan om att de inte får hjälp på det sätt de behöver och när de behöver det.

Den personalgrupp de äldre möter är alldeles för stor och växlande, det kommer ständigt ny personal som exempelvis inte hinner läsa på om den enskildes önskemål och behov.

– Så varje dag blir du tillfrågad om hur du vill ha ditt ägg, hur du vill ha hjälp i duschen, hur du vill ha hjälp med påklädning, hur de ska bädda din säng... Att hela tiden få dessa frågor försätter dig i en jobbig situation, säger Lisa Spang.

Att dessutom inte ha tillgång till hjälp när man behöver det, utan att tvingas vänta – ibland flera timmar – gör att de äldre känner sig utelämnade.

– Min slutsats är att vi behöver belysa det här inom hemtjänsten så att personalen får en större medvetenhet om hur det är att ta emot hjälp, vad som händer med den boende och vilken situation som personen försätts i.

Lisa Spang tror också att man behöver se över vilka boendalternativ som erbjuds.

– Och kanske behöver vi ha fler boendeformer som erbjuder närhet till personal som kan hjälpa de äldre både enligt ett schema och vid akuta behov, säger hon. ◀

Forskningen i korthet ◀

- Avhandlingen, Perspectives on the daily life of older adults applying for a nursing home, består av fyra delarbeten som undersöker såväl äldres som deras anhörigas erfarenheter av ansökningar till särskilt boende.
- Äldre som är sjuka, men ej har en demensdiagnos, har intervjuats, liksom deras anhöriga. Dessutom har 160 beviljade beslut om flytt till särskilt boende analyserats.
- Lisa Spang identifierade åtta aspekter som påverkar de äldres liv och bidrog till ansökan om att flytta, bl. a. brist på social samhörighet, avsaknad av närhet till vårdpersonal, påverkan från anhöriga, nedstämdhet och stora livshändelser.

Många som dött av överdos saknade kontakt med vården

Tidigare forskning har visat att de flesta som dör av opioidöverdos i Sverige är välkända av samhället. Men en färsk studie kastar nytt ljus över frågan.

– Många har faktiskt haft väldigt få vårdkontakter före dödsfallet, säger Lisa Andersson vid Malmö universitet. TEXT KARIN PERSSON

FOTO: HAKAN RÖJDER

Lisa Andersson, Malmö universitet.

En del av ditt doktorandprojekt som avslutades 2021 handlade om opioidrelaterade dödsfall i Skåne. Berätta om det.

– Vi tittade på vilka kontakter de som dött på grund av opioidöverdos hade med socialtjänsten, kriminalvården och hälso- och sjukvården året före dödsfallet. Gruppen bestod av knappt 200 personer som avlidit under fyra års tid i Skåne. Uppgifter samlades in från socialtjänsten, sjukvården, kriminalvården och frivården.

Vad fick du reda på?

– Nästan 90 procent hade haft kontakt med minst en av de tre vårdgivarna under året före dödsfallet. Vår slutsats då var att gruppen var känd, och därmed också nåbar för preventiva insatser. Det hade vi väntat oss, men jag var samtidigt förvånad över den höga siffran. Så vi

trodde ändå att det fanns en grupp som trots allt inte var så känd. Därför bestämde vi oss för att göra nya analyser med en annan metod.

I den nya undersökningen har ni använt så kallad latent klassanalys och fått ett nytt resultat. Berätta.

– När vi analyserade individerna utifrån vilka slags vårdkontakter de haft utkristalliserade sig tre grupper. Den första gruppen hade haft väldigt få vårdkontakter, den andra hade främst haft kontakter med socialtjänst och kriminalvård och den tredje hade haft många vårdkontakter generellt. Av alla som dött ingick 48 procent i den första gruppen, som hade haft få vårdkontakter och då huvudsakligen med den somatiska vården. Vi blev förvånade igen, den här gången över att gruppen med få vårdkontakter var så pass stor.

Vilka fler skillnader kunde ni se mellan grupperna?

– Gruppen med få vårdkontakter hade i lägre utsträckning än de andra ekonomiskt bistånd från socialtjänsten och i högre utsträckning en stabil boendesituation. Det tyder på att det var en grupp som var mer socialt integrerad, som kanske hade mindre allvarliga problem eller inte ville söka vård för sina problem.

Hur kan de här resultaten användas?

– De visar på behovet av riktat stödjande och överdospreventivt arbete, bland annat inom somatisk akut- och slutenvård. Detta eftersom det kanske är dit personer med skadligt bruk och beroende

av opioider främst kommer och inte till den typen av vård som vanligtvis förknippas med beroende, så som insatser från socialtjänsten, specialiserad beroendevård eller akutsjukvård vid överdos.

Vilka andra förändringar behövs?

– Om man ser på det ur ett samhälleligt perspektiv kan man fråga sig hur det kommer sig att den här gruppen inte hade kontakt med socialtjänst och beroendevård. Vad var det som hindrade dem? Det kan både ha med stigma och vårdens bristande nåbarhet att göra. Det behövs nya typer av verksamheter, som är enklare att komma i kontakt med och som det inte upplevs som stigmatiserande att söka sig till. Det skulle också ligga i linje med förändringen av socialtjänstlagen, i riktning mot mer förebyggande arbete och sänkta trösklar för vård och stöd. Det gäller för kommunerna att se den här gruppen i det arbetet, gärna i samverkan med regionerna. ◀

Läs mer aktuell forskning på [socionomen.se!](#)

→ **Lisa Andersson**

GÖR: Doktor i socialt arbete och lektor vid Malmö universitet.

AKTUELL MED: Studien Patterns of care contacts in the final year of life among opioid overdose fatalities in southern Sweden: A latent class analysis.

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Fritidsaktiviteter viktiga för unga som mobbas

PSYKISK HÄLSA. Tonåringar som utsätts för mobbing mår bättre med aktiviteter på fritiden. Där kan de känna samhörighet och lära sig nya färdigheter för att må bra, så länge den som mobbar inte är där. Forskaren Ylva Bjereld vid Göteborgs universitet har i samarbete med kollegor i Linköping och Polen intervjuat 20 svenska gymnasieelever som varit mobbade under högstadietiden. Resultatet visar att de som hade en fritidsaktivitet de trivdes med fick en fristad efter skolan. Där kunde de känna sig trygga och de använde tiden till att återhämta sig och bearbeta känslor som kommer från mobbing.

Om mobbingen däremot följde med även till fritidsaktiviteten så minskade, eller försvann den positiva effekten.

– I stället för att fungera som en fristad blir aktiviteten en förlängning av mobbingen, säger Ylva Bjereld.

Datainsamlingen gjordes 2018-2019.

Referens: Bjereld, Y., Thornberg, R., & Wójcik, M. (2024). "Just shut out the world": Bullied adolescents' structured recreational and sports activities and their relationship to wellbeing and friendship. Journal of Leisure Research, 1-15.

Psykoterasi effektivt mot självmordstankar

SUICID. En ny studie av en forskargrupp i Nederländerna visar att psykoterasi har en tydlig effekt på självmordstankar och antalet självmordsförsök. Studien är en metaanalys och bygger på 147 randomiserade kontrollerade studier där psykoterasi jämförts mot en kontrollgrupp. Sammanlagt ingick 11 001 deltagare i studierna.

Resultatet visar att både direkt och indirekt psykoterasi har tydlig effekt, jämfört med kontrollgrupp, i termer av minskning av självmordsförsök och minskade självmordstankar. Med indirekt psykoterasi avses behandling som fokuserar på andra psykologiska problem, som depression eller personlighetssyndrom medan direkt psykoterasi fokuserar på suicidaliteten. Effekten av behandlingen skiljde sig inte nämnvärt åt beroende på vad psykoterasin fokuserade på.

Referens: van Ballegooijen W, Rawee J, Palantza C, et al. Suicidal Ideation and Suicide Attempts After Direct or Indirect Psychotherapy: A Systematic Review and Meta-Analysis. JAMA Psychiatry. Published online September 25, 2024.

Nanolfsvillan

Utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn. Vi tar emot
familjer med barn 0-16 år samt
blivande föräldrar.

Vi erbjuder:

- Boende i egen lägenhet i kollektiv miljö.
- Närhet till personal dygnet runt.
- Relationsbyggande förhållningssätt.
- Hög kompetens och en stabil personalgrupp med lång erfarenhet.
- Personal med socionom/högskolekompetens dag-, kväll-, natt och helg.
- Egen pedagogisk verksamhet.

Placeringar enligt SoL, LVU och skydd.
Beläget i centrala Finspång.

www.nanolfsvillan.se • tel. 0122-159 89

→ Missa inte vårt

NYHETS BREV!

Håll utkik efter Socionomens
nyhetsbrev. Senaste nytt om socialt
arbete. Landar i din mejlbox varje
torsdag morgon.

Nya sociallagarna, 38u

Boken ger en komplett redovisning av
de fyra lagar som socialtjänsten vilar
på, och i den här nya upplagan redovi-
sas viktiga författningsändringar.

Lars Lundgren, Per-Anders Sunesson
ISBN: 978-913902963-2

Relationsrätt, 1u

I den här boken utgår författaren från
hur nära relationer i dagens Sverige
ofta uppstår och utvecklas.

Johanna Schiratzki
ISBN: 978-913903053-9

Vårdnad, boende och umgänge.., 6u

Boken har blivit ett standardverk.
I denna sjätte upplaga behandlas
många nya frågeställningar inom
samtliga områden.

Mats Sjösten
ISBN: 978-913902529-0

Samhället och de unga lagöverträdarna, 9u

I boken beskrivs inledningsvis de
allmänt brottsförebyggande insatser
som särskilt avser unga människor.

Lars Clevesköld
ISBN: 978-913902940-3

 Debatt

Spelberoende är en sjukdom som kräver kunskap, förebyggande insatser och stöd. Det är orimligt att vi gör så lite för att motverka det.

Allan Erdman,
Kommunikatör på
Spelfriheten.
FOTO: PRIVAT

SAMHÄLLET SVIKER SPELBEROENDE UNGA

Spelberoende är en livslång sjukdom med enorma konsekvenser, ändå står vi försiktigt och ser på när allt fler ungdomar drabbas. Vi på Spelfriheten tar i dag emot flest hjälpsamtal för spelberoende och anhöriga i Sverige och vi ser hur det blir allt vanligare att söka hjälp i ung ålder. Antalet unga som får starta sitt vuxenliv med skyhöga skulder, ofta belastade med orimliga räntor, och som får kämpa mot ett beroende som riskerar att påverka både hälsa och livskvalitet under resten av livet, bara ökar.

Allt det här vet vi. Då är det orimligt att vi gör så lite för att motverka det.

Samhällets grundförståelse för spel som ett beroendeproblem ligger långt efter hur vi ser på alkohol och droger. Det kan vara anledningen till att vi är så sena i startgroparna men det är knappast en ursäkt. Vi vet trots allt att spelberoende kan vara lika förödande – för individen, för familjen och för samhället. Vi vet också att den teknologiska utvecklingen har gjort möjligheterna enorma för spelandet, i dag har alla som vill ett dygnetruntöppet casino i fickan.

EN DEL AV PROBLEMET börjar förstås redan i dataspelen. Dels för att dataspelande i sig blir ett allt vanligare beroendetryck men också för att fler spel innehåller lotterielemt – en form av hasardspel som riktar sig direkt till barn och ungdomar. Här uppmuntras spelaren att spendera allt mer tid och pengar för att vinna virtuella föremål eller fördelar i spelet. Och alldeles oavsett om det handlar om dataspelande i sig eller som en väg in till spel om pengar så

uppmuntras ett osunt spelande.

Allt är förstås packeterat i glimrande grafik och med fina ljudeffekter som förkunnar att du har vunnit stort. Med andra ord precis samma triggers som på ett onlinecasino och med samma psykologiska mekanismer. Denna typ av mekanismer etablerar gambling tidigt och normaliserar idén om att riskera resurser för att vinna något. Dessutom uppmuntras du att lägga grunden för ett osunt spelmönster då du ofta får bonusar av att spela ofta och länge. Alla beroendetryck har just det gemensamt att beroendet strävar efter att öka såväl dos som toleransnivå och vi kommer att få se både dataspelsberoende och hasardspelsberoende öka om vi inte gör något.

SAMTIDIGT LEVER vi, och säklart våra ungdomar, i en värld där spelreklamen är överallt. Dessutom finns casinostreams dygnet runt på plattformar som Twitch, Tik Tok och YouTube, ofta med influencers som glamoriserar spelandet. Möjligheten att spela om dyra "skins" och andra digitala föremål på otillåtna plattformar lockar med spänning och prestige. Och med direkt tillgång till olicensierade nätcasinon utan fungerande ålderskontroll är det lättare än någonsin för unga att spela om pengar.

Trots detta står vi vid sidan och tittar på. Vi har händerna i byxfickorna och frågar oss vad vi ska göra. Vi har inte ens gett våra barn och ungdomar det mest grundläggande skyddet mot beroendet – kunskap.

DET ÄR SVÅRT att förstå varför så lite görs. CAN:s skolundersökning 2024 är bara den senaste i raden av

larmrapporter. Den visar att ungdomars spelande ökar, och det är en trend som stödorganisationer har varnat för i flera år. Hjälpökande blir allt yngre, och samtidigt ökar deras skuldsättning. Ändå ser vi ingen nationell strategi, ont om informationskampanjer och ingen bred satsning för att utbilda unga, föräldrar och skolpersonal om riskerna. Alkohol kan vi så därför lägga vi resurserna där – spelandet däremot är okänt så vi låter barnen klara sig själva där.

DET ÄR DAGS att vi börjar agera. Vi vet att spelberoende inte är en karaktärsbrist eller en fråga om självdisciplin. Det är en sjukdom som kräver kunskap, förebyggande insatser och stöd. Vi vet också att vi är känsligare för att utveckla beroende i ung ålder innan hjärnan är färdigutvecklad. Vi behöver:

- Utbildning i skolan: Riskerna med spel måste inte bara in i läroplanen på samma sätt som alkohol och droger, det måste implementeras också. Skolor behöver verktyg för att tidigt identifiera varningssignaler och hjälpa elever.
- Strängare reglering: Vi måste se över hur dataspel riktar sig till barn med lotterielement och säkerställa att olicensierade spelplattformar blockeras.
- Stopp för riktad spelreklam: Spelreklam som når unga, direkt eller indirekt, måste förbjudas.
- Nationella informationskampanjer:

”Vi har händerna i byxfickorna och frågar oss vad vi ska göra. Vi har inte ens gett våra barn och ungdomar det mest grundläggande skyddet mot beroendet – kunskap.”

Föräldrar, ungdomar och skolpersonal måste få bättre kunskap om spelberoendets mekanismer och vart man kan vända sig för hjälp.

Det här är en fråga vi inte har råd att skjuta på framtiden. Varje dag vi väntar riskerar fler ungdomar att fastna i ett beroende som formar deras liv i grunden. Vi ser själva hur uppskattat det är när vi kan lyfta diskussionen på företag, i skolor och inom idrotten. Spelets baksidor blir allt tydligare, allt fler är beredda att lyssna och vi är många som vill göra skillnad. Nu gäller det att vi samverkar för att få fart på förändringen. Spelberoende är inte ett individuellt problem – det är ett samhällsproblem. Och samhället måste ta sitt ansvar. ◀

➔ VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebook sida eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

Start HT2025

PSYKOTERAPEUT-PROGRAMMET

Inriktning kognitiv beteendeterapi, 90 HP

För ytterligare info: www.uu.se/psykologi

Ansök
17 mars -
15 april

Sett, läst, hört

En mörk familjehistoria

SKÖNLITTERATUR

Mona: en mamma, ett mord och en dotter

Josefina Johannisson
Natur & Kultur

Sommaren 1988 mördas Josefina Johannissons mamma Mona brutalt i Stråssa. Mordet får stor medial uppmärksamhet och blir för allmänheten känt som "Stråssamordet". Tillvaron kastas omkull för Josefina, då fyra år. Vad ingen berättar är att hennes pappa är mördaren.

Man kan såklart förstå det svåra i att förklara en sådan händelse för ett litet barn. Men för Josefina Johannisson skulle tystnaden bli ihållande – förklaringsarna uteblev ändå upp till vuxen ålder. Det var först i samband med ett program på tv som hon fick en helhetsbild över vad som hänt.

Boken Mona: En mamma, ett mord och en dotter är många saker. Den är en drabbande skildring över en persons

sökande efter sin familjs historia – ett pussel som inte ska behöva läggas av en anhörig. Boken levererar också en svidande samhällskritik som träffar på flera nivåer. Den ifrågasätter inte bara socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens bristande hantering, den blottlägger också en tillskruvad medie-rapportering som ter sig både ensidig och misogyn.

Men framför allt är boken ett chockrande vittnesmål över den yttersta konsekvensen av mäns våld mot kvinnor.

Tommy Johansson

FACKLITTERATUR

Erfarenhet, vetenskap, kunskap

Ulrica von Thiele Schwarz,
Henna Hasson, Urban Markström
Natur & Kultur

Att spela en så avgörande roll i människors liv som socionomer gör kan väga tungt på den enskildes axlar. Hur vet man att ens beslut grundar sig på relevant och tillförlitlig

kunskap? Är insatsen rätt? Kommer den hjälpa klienten på bästa sätt?

Med boken Erfarenhet, vetenskap, kunskap vill författarna erbjuda ett stöd i beslutsprocessen och vägleda socionomer bland kunskapskällorna. Det handlar inte om att ställa olika kunskaper emot varandra, att hävda erfarenhetens tyngd framför vetenskapsens, eller vice versa, utan om hur man på bästa sätt kombinerar dem.

All kunskap kommer med sina om och men, skriver författarna i förordet. Styrkor och svagheter med forskning respektive erfarenheter lyfts på ett strukturerat sätt, liksom när de kan leda till bättre beslut och insatser.

Tommy Johansson

PODD: EXPERIMENTET: DET SISTA PILLRET

1,2 miljoner svenskar tar antidepressiv medicin. Radiojournalisten och småbarnspappan Johan Cedersjö är en av dem. Efter tio år har han bestämt sig för att sluta. Men vem är han utan pillren? Samtidigt som han trappar ner sin medicin börjar han också undersöka varför så många tar den för att klara vardagen.

FOTO: TREDJE STATSMAKTEN MEDIA OCH PERFECT DAY

Filmtips för vinterkvällarna!

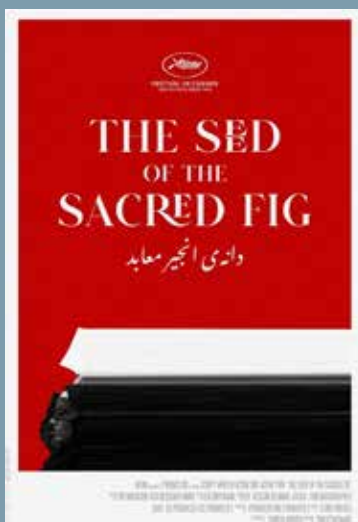
Text: Fredrik Söderlund

1 Lärarrummet

En av förra årets bästa filmer finns nu att streama. Vi blir inkastade i en skolmiljö som skiftar perspektiv mellan klass- och lärarrummet. Det börjar uppdragas stöder från både lärare och elever och Carla blir den som försöker parera sin hårda idealism med påtryckningar från både föräldrar, kollegor och barnen. Pressen stegras, rationaliteten och moralismen får sig en törn. Både subtila och öppna gliringar riktas åt olika håll. Inför inspelningen förberedde sig skådespelaren Benesch genom att studera interaktioner i skolmiljöer, främst hur lärare balanserar professionalism med sina personliga värderingar när de ställs inför etiska utmaningar. "Lärarrummet" blev Oscarsnominerad och en stor succé hemma i Tyskland.

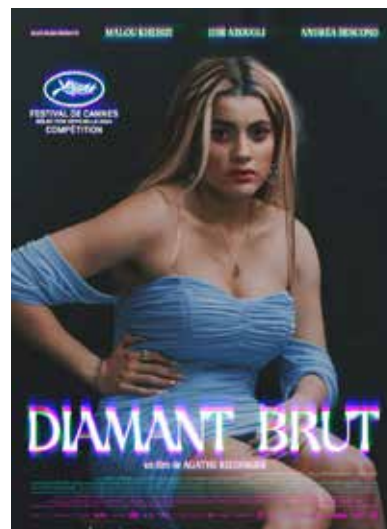
(Finns att hyra på bland annat Viaplay och SF Anytime, distributör: NonStop Entertainment)

2 Det heliga trädets frukter

Detta fascinerande och gripande thrillerdrama har en kuslig likhet med verkligheten i Iran. Främst eftersom dokumentära bilder från upproret mot teokratin blandas med en dramaturgiskt krypande familjeskildring. Iman är nyligen befördrad som domare i revolutionsdomstolen. När hans lånade pistol försvinner i hemmet ställs allt på spel. Det politiska blir personligt och vice versa. Filmens längd till trots är det lätt att fastna framför det som utspelas. Här finns också en hypnotisk kraft och lågmäld paranoia. Regissören Rasoulof är bannlyst i hemlandet och lever numera i exil i Europa. Filmen fick bland annat två fina priser på filmfestivalen i Cannes förra året.

(Premiär 7 mars, distributör: Triart)

3 En oslipad diamant

Agathe Riedingers debutfilm handlar om att desperat försöka hitta en väg till berömmelse och en dräglig plats som tonåring. Liane när en dröm om att bli en influencer på sociala medier, en realitystjärna, en talesperson... eller åtminstone betydelsefull och älskad. När hon får ett samtal från castingchefen för showen "Miracle Island", tror hon att hennes tid har kommit. Ska hon äntligen få chansen att fly från den fattigdomsbubbla som präglat hela hennes liv? "En oslipad diamant" är en karaktärsstudie av både Liane och den kultur som har format henne. Den lyckas också porträttera både utanförskap och att försöka hitta ett syfte där mycket handlar om utseende och digital närvaro.

(Går på bio, distributör: Njutafilms)

”Jag heter Zhiwar och det betyder att leva livet”

Sexton år efter studenten är jag tillbaka på min gymnasieskola för att ha ett författarsamtal med min gamla samhällskunskapslärare Thomas.

När jag presenterar mig för nya lärare vänder sig Thomas till mig och säger att han är lite förvirrad. ”Förlåt jag känner mig lite dum men hur uttalar du ditt namn? Hette inte du Shiiwar?” Han ber mig att upprepa mitt namn och anstränger sig för att sätta uttalet. ”Tänk på franskans bonjour” säger jag. ”som ett vibrerande J i början”. Han är nervös, dels för att det där med namn kan vara känsligt men framför allt för att han snart ska presentera mig för hundratals elever i skolaulan. ”Tänk att vi alla sa fel under så många år, jag skäms” säger han. Precis innan vi ska upp på scen står han i ett hörn och övar på uttalet.

NÄR JAG VAR LITEN berättade pappa att Zhiwar betyder att leva livet och att det finns en vacker bergsby med det namnet. När jag kom till Sverige som 14-åring mötte jag några myndighetspersoner som läste i mitt pass och kallade mig för Shiiwar som inte betyder någonting. Om man vill hålla sig till en enkel förklaring till varför jag inte rättade dem skulle

FOTO: MALA KRISTIN NYLANDER

Zhiwar Rashid

Socionom och författare.

man kunna säga att jag var ett väluppfosttrat och artigt barn som inte rättade vuxna.

Men frågan om namn och identitet är mer komplex än så. Som kurd har mitt namn alltid förbjudits och min existens förnekats. Jag växte upp i ett koloniserat land där den vite människan från väst påstods vara den allkunnige civiliserade. Kanske var det mina föräldrar som hade döpt mig till fel namn? Kanske hade de stavat mitt namns fel?

För att motverka fördomen om en ung kille från mellanöstern som en uppkäftig bråkstake höll jag därför tyst och inte bara accepterade det nya betydelselösa namnet utan till och med började presentera mig själv med det.

Detta förklarar varför Thomas och hundratals andra kallade mig för Shiiwar i tio år.

TROTS ATT MAN politiskt alltid pratat om integration i Sverige är det assimilation som har praktiserats, det vill säga att invandrare ska ge upp sin kulturella särart och anpassa sig till majoritetssamhällets. Diskrimineringen av samerna och finnarna, det rasbiologiska institutet i Uppsala och systematiska skullmätningar bekräftar denna historiebeteckning. Som en överlevare förstod jag detta snabbt och anammade mitt nya namn.

Efter att ha kallats för Shiiwar i tio år flyttade jag till Östersund för att studera socionomprogrammet. Där tog jag min chans och presenterade mig som Zhiwar, hjälpte dem som ville uttala det korrekt, rättade dem som sa fel och sa ifrån när vissa hänfullt sa att mitt namn var konstigt.

DÄRFÖR ÄR JAG liksom Thomas nervös när han harklar sig i mikrofonen för att få tyst på eleverna. ”Och jag har den stora äran att presentera en tidigare elev, författaren” Han tar en liten paus och ett djupt andetag. ”Zhiwar Rashid” säger han och uttalar mitt namn nästan lika fint som min mamma. Eleverna applåderar, vi andas ut båda två och jag tänker att den nya generationen som växer upp känner mig som den som lever livet. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

”Efteråt tänkte jag på vilken tur vi haft”
LO KAUPPI

”Vem är socionombildningen gjord för?”
SOGOL MABADI

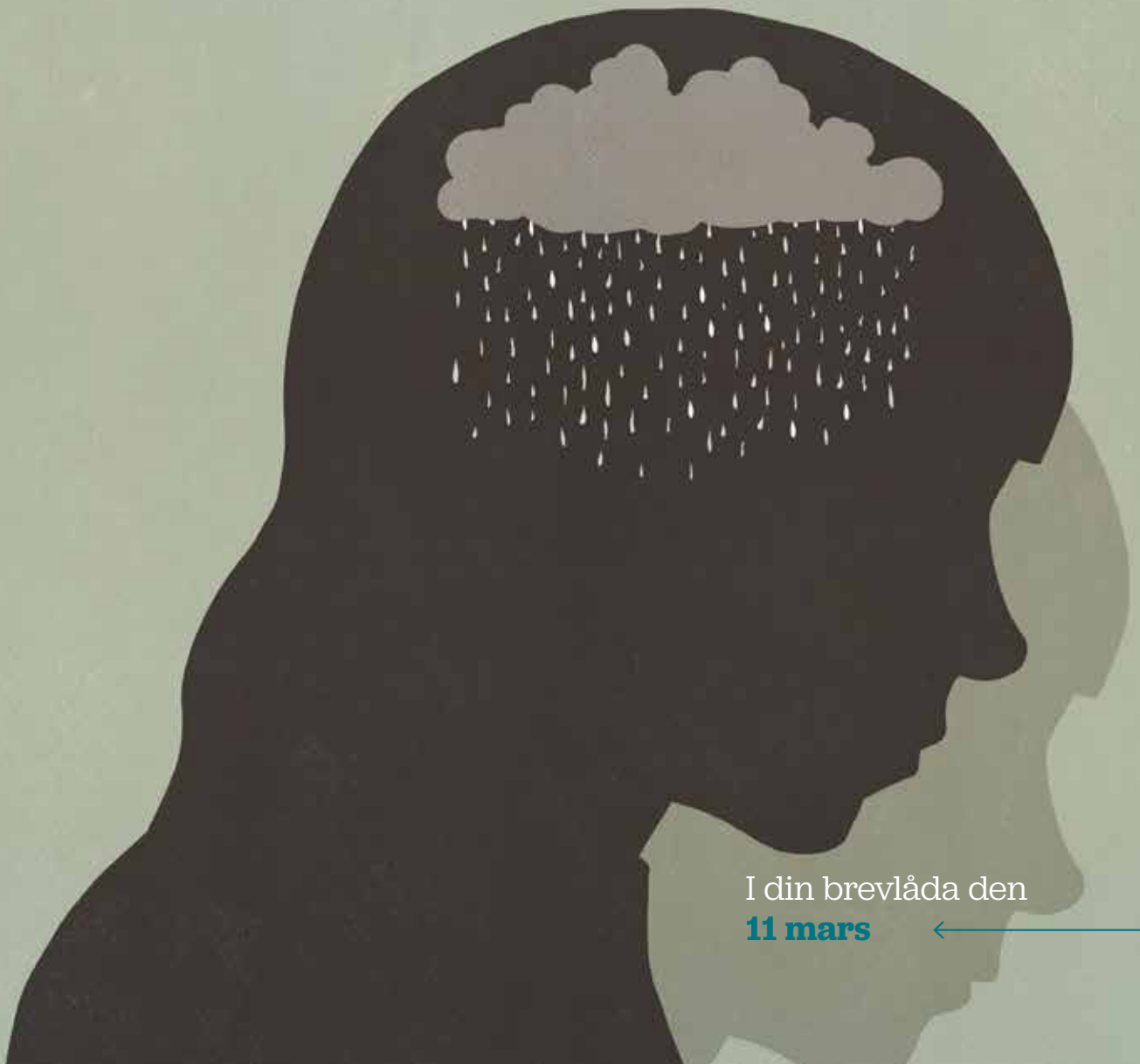

”Vi kan aldrig frånskriva oss ansvaret för vår samtid”
HANNA GERDES

NÄSTA NUMMER

EXISTENTIELL HÄLSA

Allt fler svenskar upplever livet som meningslöst.
Vad beror det på? Och hur kan man arbeta med
existentiell hälsa i psykoterapin?

I din brevlåda den

11 mars

nytida

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga, vuxna och familjer inom både funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Vi finns här för dig, med över 460 verksamheter runt om i landet.

Läs mer om oss på nytida.se